

RAPPORT

Evaluatierapport aanvraag- en selectieproces tweede ronde Proeftuinen Aardgasvrije Wijken

In opdracht van Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Hans van der Zwan, Wietse Kruijsse en Jaap Groenendijk

2 december 2020 | Versie 1.0

Samenvatting

Tweede ronde Proeftuinen Aardgasvrije Wijken

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK), de voorzitter van de VNG, de voorzitter van de UvW en de voorzitter van het IPO hebben in november 2019 gemeenten opgeroepen om een aanvraag in te dienen voor de tweede ronde van de 'Proeftuinen Aardgasvrije Wijken'. In oktober 2020 is na – een uitgebreid aanvraag- en selectieproces – bekend gemaakt welke 19 gemeenten een rijksbijdrage ontvangen voor het aardgasvrij of aardgasvrij-ready maken van hun wijk, buurt of dorp. BZK wil het aanvraag- en selectieproces van deze openstelling evalueren, opdat de lessen en ervaringen mee kunnen worden genomen naar een volgende ronde. TwynstraGudde is gevraagd deze evaluatie uit te voeren.

Aanpak en scope evaluatie

Voor deze evaluatie heeft TwynstraGudde twee enquêtes uitgezet onder de indieners van een aanvraag en zijn meer dan 25 gesprekken gevoerd met indieners, leden van de Adviescommissie en andere relevante betrokkenen. De scope van de evaluatie omvat zowel het aanvraag- als het selectieproces, waarbij zowel de doelmatigheid als de doeltreffendheid van het traject is onderzocht.

Conclusies

De hoofdconclusie is dat de aanpak voor het aanvraag- en selectieproces in de basis goed heeft gewerkt. De bevindingen uit de interviews en de enquêtes laten een overwegend positief beeld over de openstelling en het gehanteerde aanvraag- en selectieproces zien. Met een aantal aanpassingen kan de selectieprocedure en het aanvraagproces verder worden geoptimaliseerd. Belangrijkste aandachtspunt is de behoefte aan meer focus. Gemeenten zouden graag verduidelijkt willen zien naar welke projecten de minister écht op zoek is.

Samenvattend, zijn de volgende punten door TwynstraGudde geconcludeerd:

- Respondenten zijn overwegend positief over de inzet van het Proeftuinen-instrument en het gehanteerde aanvraag- en selectieproces.
- Het doel van de proeftuinen – te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald – is bekend en wordt onderschreven.
- Er is behoefte aan meer focus: het is voor gemeenten onduidelijk naar welke projecten de minister op zoek is en of/hoe zich dit verhoudt tot de wegging van de selectiecriteria.
- Doorgevoerde wijzigingen (ten opzichte van de eerste ronde) worden als positief ervaren.
- De inrichting van het aanvraagproces wordt als overwegend positief ervaren.
- De gekozen selectieprocedure lijkt voor beoordelaars een geschikte methodiek om op doelmatige wijze tot een selectie te komen.
- Er is onder indieners geen eenduidig oordeel over de helderheid van en de waardering voor de beoordelingswijze van de projecten.
- De relevantie van de brede set aan selectiecriteria wordt onderschreven.
- Indieners beoordelen de informatievoorziening van het aanvraagproces als uitstekend.
- De informatievoorziening van het selectieproces zat procesmatig goed in elkaar, maar de informatievoorziening over de gemaakte afwegingen en de motivatie van de honorering/afwijzing is door indieners als ontoereikend ervaren.
- De doelmatigheid van het Proeftuinen-instrument is toegenomen, maar kan verder worden vergroot.
- De doeltreffendheid in relatie tot het programma-doel is lastig te beoordelen, doeltreffendheid in relatie tot het selectie-doel lijkt grotendeels geslaagd.

Aanbevelingen

De conclusies geven geen aanleiding om het aanvraag- en selectieproces grondig te herzien. In de basis heeft de aanpak gewerkt. Wel kan het leerdoel, het aanvraag- en selectieproces en de criteria op punten verbeterd worden,

zowel met het oog op zorgvuldigheid als transparantie. Hiertoe worden door TwynstraGudde zeven aanbevelingen gegeven.

1. *Breng meer focus aan in het leerdoel en pas hier de voorwaarden op aan:* maak een inventarisatie van de reeds geselecteerde projecten, versterk de koppeling met de PAW-leerdoelen en overweeg een portfoliostrategie om de focus van het Proeftuinen-instrument aan te scherpen.
2. *Optimaliseer de aanvraagprocedure:* Finetune het aanvraagformulier en de rekentool, voeg een duidelijke instructie voor het aanvraagformulier toe en overweeg de mogelijkheid tot het toevoegen van extra informatie bij de aanvraag.
3. *Verfijn de informatievoorziening:* Naast het vergroten van de helderheid en transparantie over het selectieproces en de selectiecriteria, bevelen wij aan om de interactie met indieners te vergroten door extra regionale bijeenkomsten te organiseren en meer over de voortgang van het selectieproces te communiceren.
4. *Optimaliseer selectiecriteria en geef meer inzicht in de weging daarvan:* Overweeg om de weging van criteria meer te expliciteren, verhelder de definities van de criteria en heroverweeg de set aan criteria in lijn met de gekozen focus.
5. *Scherp de selectieprocedure aan:* Behoud de RVO kwaliteitsanalyses en de kwalitatieve beoordeling door een breed samengestelde Adviescommissie, maar verfijn de selectiewijze, deel leerervaringen van eerdere projecten met de Adviescommissie en verkort de doorlooptijd van de beoordeling.
6. *Onderbouw beter en tijdig waarom een aanvraag wel/niet geselecteerd is:* Laat voor alle afgewezen aanvragen een uitgebreide(re) motivatie opstellen door de Adviescommissie en deel RVO kwaliteitsanalyses direct bij het bekendmaken van de uitslag.
7. *Behoud de wijze van bekendmaking:* Verzorg bij een volgende ronde de terugkoppeling aan gemeenten op vergelijkbare wijze als bij de tweede ronde en blijf gemeenten de ruimte geven om eerst zelf over de uitslag te communiceren.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel	5
1.3. Aanpak	5
1.4. Leeswijzer	6
2. Doelen en organisatie van de Proeftuinen	7
2.1. Doelen Proeftuinen	7
2.2. Organisatie van aanvraag- en selectieproces	7
3. Conclusies	10
3.1. Conclusies over het doel	10
3.2. Conclusie over de wijzigingen ten opzichte van de eerste ronde	10
3.3. Conclusies over de aanvraagprocedure	11
3.4. Conclusies over de selectieprocedure	11
3.5. Conclusie over de selectiecriteria	12
3.6. Conclusie over de informatievoorziening	12
3.7. Conclusie over het resultaat	13
4. Aanbevelingen	15
4.1. Aanbevelingen over het leren	15
4.2. Aanbevelingen over de inrichting van de aanvraagprocedure	16
4.3. Aanbeveling over de informatievoorziening	16
4.4. Aanbeveling over de selectiecriteria	17
4.5. Aanbeveling over de selectieprocedure	18
4.6. Aanbeveling over de onderbouwing van de selectie	19
4.7. Aanbeveling over de bekendmaking	20
Bijlage 1: Bevindingen evaluatie	21
1. Aanvraagproces	21
2. Selectieproces	27
Bijlage 2. Aanpak evaluatie	31
1. Analyse kader	31
2. Methode en technieken	32
Bijlage 3: Geselecteerde proeftuinen tweede ronde	34

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Het Programma Aardgasvrije Wijken (hierna: PAW) is in 2018 van start gegaan om een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna: BZK) om wijken aardgasvrij te maken.

Het doel van het PAW is om te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald. Dit krijgt onder meer invulling door het Proeftuinen-instrument (hierna: Proeftuinen). In wijken, buurten of dorpen wordt lering getrokken over hoe vraagstukken met betrekking tot het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving aangepakt kunnen worden. Deze lessen moeten leiden tot een effectieve, inclusieve en opschaalbare aanpak.

Inmiddels bestaan de Proeftuinen uit 46 deelnemende projecten. In oktober 2018 zijn de eerste 27 projecten geselecteerd in de eerste ronde en op 26 oktober 2020 is bekend gemaakt dat 19 projecten zijn geselecteerd voor de tweede ronde. In dit rapport worden de bevindingen van de evaluatie van het aanvraag- en selectieproces van de tweede ronde Proeftuinen gepresenteerd.

1.2. Doel

De minister van BZK heeft op 26 oktober 2020 – na een uitgebreid aanvraag- en selectieproces – bekend gemaakt welke proeftuin-projecten zijn geselecteerd voor de tweede ronde. In opdracht van BZK is TwynstraGudde gevraagd om een evaluatie van het aanvraag- en selectieproces uit te voeren.

Bij de evaluatie staan drie vragen centraal:

- Hoe heeft het aanvraagproces en de wijze van selectie van de tweede ronde gefunctioneerd?
- In hoeverre hebben de wijzigingen ten opzichte van de eerste aanvragen tot een betere selectie geleid?
- Op welke onderdelen zijn verbeteringen mogelijk om het aanvraag- en selectieproces van een volgende ronde te verbeteren?

1.3. Aanpak

De evaluatie is uitgevoerd in vier stappen. Allereerst is een analyse gemaakt van het aanvraagproces. Enkele maanden later is het selectieproces geanalyseerd. In de derde stap – de synthese – zijn de data en bevindingen van het gehele analyse- en selectieproces geanalyseerd en zijn voorlopige conclusies met de opdrachtgever besproken. Tot slot is het eindrapport opgesteld. Een toelichting op de aanpak is beschreven in Bijlage 2. Aanpak evaluatie

Een relevante voetnoot is dat TwynstraGudde is gestart met het bevragen en enquêteren van gemeenten, voordat de informatievoorziening van het selectieproces volledig was afgerond. Deze afweging is gemaakt in overleg met de opdrachtgever. We zijn ons ervan bewust dat dit een effect kan hebben op de onderzoeksbevindingen – met name op de waardering van gemeenten voor de informatievoorziening van de bekendmaking en het selectieproces.

1.4. Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit vier hoofdstukken en drie bijlagen. Hoofdstuk 2 bevat een korte beschrijving van de doelen en de inrichting van het aanvraag- en selectieproces. Hoofdstuk 3 beschrijft de conclusie en tenslotte zijn in hoofdstuk 4 de aanbevelingen van deze evaluatie beschreven. In Bijlage 1 komen de onderliggende onderzoeksbevindingen – de resultaten van de bureaustudie, enquête resultaten en interviews – aan bod, in Bijlage 2 wordt de evaluatie methode en de aanpak toegelicht en Bijlage 3 bevat een overzicht van de geselecteerde projecten.

2. Doelen en organisatie van de Proeftuinen

2.1. Doelen Proeftuinen

In de brief van 19 november 2019, waarmee de minister van BZK, de Minister van Economische Zaken en Klimaat (hierna: EZK), de voorzitter van de VNG, de voorzitter van de UvW en de voorzitter van het IPO de tweede ronde Proeftuinen aankondigen, wordt het doel van de proeftuinen als volgt omschreven:

'Hoe we een bestaande wijk succesvol 'aardgasvrij kunnen maken,' is een veelomvattend proces waar geen eenduidige oplossing voor is. Om die vraag te kunnen beantwoorden, is veel praktijkervaring nodig. Er zijn nog tal van vraagstukken te verkennen, bijvoorbeeld over de mix van technieken, de rol van de gemeente en de betrokken stakeholders, het betaalbaar houden van de aanpak, het betrekken van bewoners en gebouweigenaren en het verbinden van het aardgasvrij maken aan het verbeteren van de woon- en leefomgeving.

Doel van het PAW is om te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald. Tevens worden op basis van lokale uitvoering knelpunten gesignaleerd, geagendeerd en waar mogelijk opgelost. Deze lessen moeten leiden tot een effectieve, inclusieve en opschaalbare aanpak.'

In de brief wordt tevens benadrukt dat er – in vergelijking met de eerste ronde – meer nadruk ligt op de uitvoeringsgereedheid van de aanpak en de robuustheid van de plannen. Daarnaast is de betaalbaarheid voor de bewoners een belangrijk punt, evenals het draagvlak van bewoners in de wijk.

2.2. Organisatie van aanvraag- en selectieproces

Het aanvragen en het selecteren van een project valt uiteen in drie fasen:

1. de aanvraagfase;
2. de beoordeling en selectie;
3. de bekendmaking.

Hieronder volgt een korte toelichting op de organisatie van deze fasen.

2.2.1. Aanvraagfase

Digitaal aanvraagformulier

Gemeenten konden een aanvraag indienen middels een digitaal aanvraagformulier via het e-loket op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), die dit in opdracht van BZK uitvoerde. Alle onderdelen – uitgezonderd de facultatieve onderwerpen – dienden volledig ingevuld te worden om in aanmerking te komen voor een rijksbijdrage voor de Proeftuinen. Dit aanvraagformulier was als volgt opgebouwd:

- algemene gegevens;
- financiële onderbouwing;
- technische oplossingen;
- participatie & communicatie;
- regie & organisatie;
- verbinding met andere opgaven in de wijk;
- facultatieve onderwerpen: klimaatadaptatie, circulair bouwen, arbeidsmarkt en scholing en utiliteitsbouw als aanjager.

Het aanvraagformulier was geopend vanaf 1 december 2019 en zou oorspronkelijk sluiten op 1 april 2020. Wegens de COVID-19-uitbraak is door BZK besloten om gemeenten uitstel te verlenen en is de deadline verschoven naar 1 mei 2020.

Informatievoorziening aanvraagfase

De gemeenten zijn op verschillende wijzen geïnformeerd over de openstelling van de tweede ronde Proeftuinen. In eerdere genoemde brief van 19 november 2019 heeft de minister het instrument toegelicht, waarin onder meer de voorwaarden voor deelname, de selectiecriteria, de beoordelingswijze en de vragen uit het webformulier werden beschreven. Vervolgens zijn vier regionale bijeenkomsten gehouden en is de openstelling van de Proeftuinen op 23 januari 2020 bij het landelijk congres Aardgasvrije Wijken toegelicht. De gestelde vragen en de antwoorden zijn daarna geplaatst op de FAQ-pagina van de PAW-website. Het Programmteam PAW had zichzelf tot doel gesteld de tweede ronde bij alle gemeenten onder de aandacht te brengen en gemeenten via een van de bijeenkomsten de mogelijkheid te bieden tot het stellen van vragen. Aanvullend hierop zijn regelmatig nieuwsbrieven verstuurd aan de gemeenten die zich hiervoor hadden aangemeld. Tot slot is er gedurende het aanvraagproces permanent een helpdesk voor gemeenten beschikbaar geweest, welke door RVO werd bemand.

2.2.2. Beoordeling en selectie

De beoordeling vond net als bij de eerste ronde in twee fasen plaats.

Fase 1: Kwaliteitsanalyse per aanvraag door RVO

In de eerste fase is door experts onder coördinatie van RVO een kwaliteitsanalyse gemaakt van de aanvragen. Er is door de experts een check op volledigheid uitgevoerd en in expertteams hebben ze de aanvragen per thema beoordeeld. In totaal zijn er 9 expertteams ingezet die ieder een thema hebben beoordeeld. RVO heeft geen overkoepelende beoordeling per aanvraag opgesteld, maar losse beoordelingen per thema. Per thema werd een aanvraag geclassificeerd als 'matig', 'voldoende', 'goed' of 'zeer goed'. De kwaliteitsanalyses zijn als hulpmiddel meegegeven aan de Adviescommissie.

Fase 2: Advies te selecteren aanvragen door Adviescommissie

In de tweede fase heeft de Adviescommissie de minister van BZK geadviseerd over welke aanvragen geselecteerd zouden moeten worden. De Adviescommissie heeft de analyse uit fase 1 als hulpmiddel gebruikt bij het opstellen van haar advies, daarnaast hebben de leden zelf de volledige aanvragen gelezen en een eigen afweging gemaakt. In de analyse is bewust geen weging gegeven aan of tussen de thema's dat was aan de leden van de Adviescommissie. In haar advies hield ze rekening met de algehele kwaliteit van de aanvraag, een zo divers mogelijk portefeuille en is gestreefd naar een evenwichtige verdeling van proeftuinen over geheel Nederland. Dit is ondersteund met een analysetool, de Decision Support Tool (DST), waarmee de indicatoren voor de diversiteit en spreiding visueel zijn weergegeven tijdens de selectievergadering. Op basis van deze stappen is de Adviescommissie op 25 september 2020 gekomen tot een selectie van 19 proeftuinen. Dit advies is door de minister van BZK overgenomen.

Samenstelling Adviescommissie

De Adviescommissie van de tweede ronde bestond – net als in de eerste ronde – uit programmapartners, stakeholders en twee op persoonlijke titel gevraagde hoogleraren¹.

¹ Samenstelling Adviescommissie: Prof. dr. ir. Anke van Hal; Prof. dr. Maarten Hajer; Vereniging van woningcorporaties, Aedes; Bouwend Nederland; Energie-Nederland; Nederlandse Vereniging Duurzame Energie; Netbeheer Nederland; TechniekNL; Vereniging van Nederlandse Gemeenten; Interprovinciaal Overleg; Unie van Waterschappen; Woonbond; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

2.2.3. Bekendmaking

Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend zijn op 22 oktober 2020 telefonisch en daarna per e-mail door BZK op de hoogte gebracht van de uitslag. Op 26 oktober 2020 heeft BZK via de brief van de minister aan de Tweede Kamer en een persbericht de uitslag gepubliceerd. De gemeenten ontvingen deze informatie een aantal dagen van tevoren, opdat zij zo de tijd kregen om hun eigen bewoners, stakeholders en lokale/regionale media te informeren.

Statistieken tweede ronde Proeftuinen

Enkele statistieken uit het aanvraag- en selectieproces van de tweede ronde Proeftuinen:

- Beschikbare budget: € 100 miljoen
- Aantal aanvragen ingediend: 71

Aantal projecten geselecteerd: 19 (zie

- Bijlage 3: Geselecteerde proeftuinen tweede rond voor geselecteerde proeftuinen)
- Gemiddeld toegekende budget per project: € 5,26 miljoen

3. Conclusies

Dit hoofdstuk bevat de conclusies van deze evaluatie. Deze hebben betrekking op het doel, de wijzigingen ten opzichte van de vorige ronde, de aanvraagprocedure, de selectieprocedure, de selectiecriteria, de informatievoorziening en het resultaat. Wij lichten iedere conclusie kort toe. In de basis zijn respondenten positief over de inzet van het Proeftuinen-instrument en het gehanteerde aanvraag- en selectieproces. De opzet en werkwijze heeft goed gewerkt. In Bijlage 1 zijn de resultaten van de enquêtes en de interviews nader uitgewerkt. Dat zijn de bronnen waarop wij deze conclusies baseren. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen wij derhalve naar Bijlage 1.

3.1. Conclusies over het doel

Conclusie 1: *Het doel van de proeftuinen – te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald – is bekend en wordt onderschreven.*

In de brief van de minister van 19 november 2019 wordt het doel van het Proeftuinen instrument omschreven: 'Het doel van het PAW is om te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald. Tevens worden op basis van lokale uitvoering knelpunten gesignaleerd, geagendeerd en waar mogelijk opgelost.' Voor alle respondenten was dit doel helder en het merendeel geeft aan het doel te onderschrijven. Uit dezelfde brief valt af te leiden dat het leren zich richt op de vraag: hoe kan een bestaande wijk succesvol aardgasvrij worden gemaakt? De minister geeft aan dat dit 'een veelomvattend proces waar geen eenduidige oplossing voor is.' Volgens haar zijn er nog tal van vraagstukken om te verkennen, onder meer over 'de mix van technieken, de rol van de gemeente en de betrokken stakeholders, het betaalbaar houden van de aanpak, het betrekken van bewoners en gebouweigenaren en het verbinden van het aardgasvrij maken aan het verbeteren van de woon- en leefomgeving.' Respondenten herkennen zich in de leervragen en geven aan dat de opzet van het aanvraagformulier – met daarin de koppeling naar de thema's uit het Kennis- en Leerprogramma (KLP) – goed aansluit bij de doelstelling. Tegelijkertijd geeft een deel van de respondenten aan dat door de vele leervragen de échte (leer)focus van PAW onduidelijk is – zie ook Conclusie 2.

Conclusie 2: *Er is een behoefte aan meer focus, het is onduidelijk naar welke projecten de minister op zoek is en of/hoe zich dit verhoudt tot de wegging van de selectiecriteria.*

Hoewel de indieners de veelheid aan leervragen – zie Conclusie 1 – en de brede set aan criteria positief waarderen, geven ze tegelijkertijd aan behoefte te hebben aan meer focus. De uitvraag is breed van aard en sluit bijna geen initiatieven uit. Die laagdrempeligheid wordt als positief ervaren, maar leidt ook tot de vraag naar welke projecten de minister nu precies op zoek is. De gemeenten hebben behoeften aan meer richting. Enerzijds om beter in te schatten of een initiatief kansrijk is voor selectie. Anderzijds om een initiatief beter aan te laten sluiten op de leervragen en/of op de criteria die het meest urgent en relevant zijn voor versnelling van de verduurzamingsopgave. Bij voorkeur zouden ze de focus terugzien in een duidelijkere wegging en/of prioritering van de criteria.

3.2. Conclusie over de wijzigingen ten opzichte van de eerste ronde

Conclusie 3: *Doorgevoerde wijzigingen worden als positief ervaren.*

Ten opzichte van de eerste ronde zijn diverse wijzigingen doorgevoerd. Sommige aanpassingen waren duidelijk zichtbaar, zoals de introductie van het digitale aanvraagformulier, de rekentool, de regiobijeenkomsten en de vernieuwde PAW-website. Andere aanpassingen bleven wat meer onder de radar, zoals de bredere kwaliteitsanalyses van de RVO expertteams en de optimalisatie van de informatievoorziening. De analyse laat zien dat de meeste respondenten de doorgevoerde wijzigingen als positief hebben ervaren. Zo geeft 88% van de geënquêteerde

gemeenten aan de wijzigingen 'voldoende' of 'goed' te vinden. Als onderbouwing worden met name de geboden structuur, de handreikingen in de vorm van tools, de informatievoorziening, de bredere insteek van de uitvraag en de grotere nadruk op participatie en businesscase als positieve veranderingen genoemd. Door zowel aanvragers als beoordelaars wordt het concrete aanvraagformulier als aanwinst ervaren. Enerzijds maakt dit formulier voor aanvragers veel helderder welke informatie een indiening dient te bevatten. Anderzijds vergroot het voor beoordelaars de uniformiteit en vergelijkbaarheid van aanvragen, wat het beoordelen van de aanvragen vergemakkelijkt.

3.3. Conclusies over de aanvraagprocedure

Conclusie 4: *Respondenten zijn overwegend positief over de inrichting van het aanvraagproces.*

Gemeenten zijn overwegend positief over de inrichting van het aanvraagproces, meer dan tweederde van de enquête-respondenten beoordeelt het aanvraagproces met een 7 of hoger. Zij zijn positief over de structuur van het aanvraagformulier, welke als een duidelijk richtsnoer fungeert voor de gevraagde onderdelen. Ook de rekentool, de goed afgebakende vragen in het aanvraagformulier en de aandacht voor meekoppelkansen en facultatieve onderwerpen worden gewaardeerd. Tevens zijn de gemeenten positief over de brede insteek van de uitvraag, wat de gemeenten dwingt tot het breder kijken naar de wijkopgaven – in plaats van sec te kijken naar de verduurzamingsopgave. De waardering voor de aanvraagprocedure is ook terug te zien bij de reacties van de beoordelaars. RVO is tevreden met de opgehaalde informatie ('weten wat we willen weten') en geeft aan dat het gebruik van de rekentool heeft geleid tot goed uitgewerkte financiële paragrafen. RVO geeft ook aan dat de uniformiteit en kwaliteit van de aanvragen is toegenomen door het geïntroduceerde aanvraagformulier. Zowel de gemeenten als RVO stippen ook enkele aandachtspunten aan. Beide partijen komen met (technische) verbeterpunten voor het aanvraagformulier, de rekentool, de digitale omgeving en de helpdesk. Ook geeft een deel van de gemeenten aan graag extra informatie te willen bijvoegen bij de aanvraag en stelt een aantal respondenten voor om een 'knip' in het aanvraagproces te maken, waarbij middels een 'pré-toets' de kansrijkheid van een aanvraag wordt getoetst.

3.4. Conclusies over de selectieprocedure

Conclusie 5: *Gekozen selectieprocedure lijkt voor beoordelaars geschikte methodiek om op doelmatige wijze tot een selectie te komen*

De gehanteerde fasen bij de selectie, de kwalitatieve wijze van beoordeling en de keuze om andermaal te werken met een breed samengestelde adviescommissie heeft geholpen om op een zorgvuldige en doelmatige wijze – qua tijdsinzet voor beoordelaars – tot een selectie te komen. De voorbereidende kwaliteitsanalyses van de RVO expertteams hadden hierin een belangrijke bijdrage, net als de goede organisatie van de selectiedag. Het goede voorzitterschap en de verbeterde Decision Support Tool (DST) – waarmee tijdens de selectiedag de impact van het toevoegen dan wel het laten vallen van een aanvraag op diverse indicatoren in beeld wordt gebracht – worden erg gewaardeerd door leden van de Adviescommissie. De Adviescommissie is van mening dat de onderbouwing en uitlegbaarheid van de selectie veel beter geborgd is dan bij de eerste ronde. Aandachtspunten zijn er ook. Volgens zowel de Adviescommissie als RVO zijn definities – zeker die van de financiële begrippen – een aandachtspunt. Tevens geven beide partijen aan de procedure als doelmatig(er) te ervaren, mede door de toegenomen vergelijkbaarheid van de aanvragen door de introductie van het online aanvraagformulier. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat de selectieprocedure een tijdsintensieve exercitie blijft. Andere aandachtspunten zijn de wens van Adviescommissie-leden om de ranking – welke op de selectiedag wordt besproken en die is samengesteld op basis van alle individuele beoordelingen – eerder te ontvangen en de verkokerde werkwijze van RVO, waardoor integraliteit werd gemist door betrokken experts.

Een kanttekening bij de verkokerde werkwijze is dat er bewust voor is gekozen om de thema's in aparte teams te laten beoordelen en de teams regelmatig te laten afstemmen. Echter, vanwege de COVID-19-maatregelen zijn de expertteams

minder vaak en in kleinere groepen bijeengekomen om bevindingen te delen en af te stemmen. Dit kan hebben bijgedragen aan het gevoel dat de teams (te) verkokerd hebben geopereerd.

Conclusie 6: *Er is onder indieners geen eenduidig oordeel over de helderheid van en de waardering voor de beoordelingswijze van de proeftuinen.*

Onder gemeenten is er weinig eensgezindheid over de helderheid en waardering van de selectieprocedure. De gemeenten die de wijze van beoordeling helder vinden, geven de beoordelingswijze over het algemeen een hogere waardering. De gemeenten die de wijze van beoordeling onduidelijk vinden, waarderen de beoordelingswijze lager. De meeste gemeenten spreken wel hun waardering uit voor de breed samengestelde Adviescommissie en zijn het er over eens dat er meer informatie over de beoordelingswijze bekend was dan bij de eerste ronde. Desalniettemin geeft een groot aantal gemeenten aan dat er veel onduidelijkheid bestaat over de totstandkoming van de selectie en de weging van de criteria. Ook wordt de doorlooptijd van de beoordeling als (te) lang ervaren.

3.5. Conclusie over de selectiecriteria

Conclusie 7: *De relevantie van de brede set aan selectiecriteria wordt onderschreven.*

De relevantie van de gekozen kwaliteits- en verdelingscriteria wordt niet ter discussie gesteld. Zowel aanvragers als beoordelaars waarderen de complete set aan criteria, waarvan wordt aangegeven dat die de relevante aspecten goed afdekken. Aangegeven is dat de definities van de kwaliteitscriteria helder waren, mede door de subvragen in het aanvraagformulier. Wel geven zowel RVO als de Adviescommissie aan dat de definities voor de financiële begrippen voor meerdere interpretaties uitlegbaar zijn, wat heeft geleid tot enkele verschillen in inzicht, bijvoorbeeld bij het beoordelen van businesscases of het toetsen van de woonlastenneutraliteit. Ondanks de waardering voor de brede set aan criteria zijn er ook enkele suggesties voor aanvullende criteria gedaan, waarbij criteria aangaande opschaalbaarheid, uitvoerbaarheid en vermeden gas/CO₂ het vaakst zijn aangedragen.

Volgens een aantal gemeenten komt het belang van opschaalbaarheid en uitvoerbaarheid van projecten nu onvoldoende tot uiting in de beoordeling. Beide aspecten zijn namelijk niet als apart criterium opgenomen, maar zijn door de Adviescommissie meegenomen in de integrale afweging.

3.6. Conclusie over de informatievoorziening

Conclusie 8: *Indieners beoordelen de informatievoorziening van het aanvraagproces als uitstekend.*

Indieners waren zeer positief over de informatievoorziening van het aanvraagproces. Bijna 100% van de geënquêteerde gemeenten heeft de informatievoorziening als positief beoordeeld. Gemeenten hebben lof voor de vele communicatiekanalen die door het Programmateam PAW zijn gebruikt en zijn daarnaast erg positief over de FAQ – die deze ronde is geïntroduceerd. De regionale bijeenkomsten zijn veelvuldig bezocht en deelnemers vonden deze bijeenkomsten nuttig en goed georganiseerd. Aandachtspunten voor een volgende ronde zijn de brede behoefte aan meer informatie over het gebruik van het aanvraagformulier, de behoefte aan bijeenkomsten tijdens de latere fase van het aanvraagproces en de wisselende reacties over de kwaliteit van de helpdesk. Wat betreft dat laatste punt, de bemensing en de reactietijd van de helpdesk is meermaals als negatief ervaren bevonden en een aantal gemeenten geeft aan behoefte te hebben aan telefonisch contact voor het stellen van een korte vraag.

Conclusie 9: *Informatievoorziening selectieproces zat procesmatig goed in elkaar, maar de informatie over de gemaakte afwegingen en de motivatie van honorering/afwijzing is als ontoereikend ervaren*

De reacties op de informatievoorziening van het selectieproces laten een tweeledig beeld zien. Aan de ene kant is er veel waardering over de procesmatige inrichting van de informatievoorziening en de bekendmaking. Gemeenten geven aan dat deze ronde duidelijk en goed georganiseerd is. Ze waarderen de persoonlijke benadering en loven de communicatie-aankondigingen. Ook zijn de gemeenten positief over de mogelijkheid om de bekendmaking zelf als eerste te kunnen communiceren met partners en de lokale omgeving. Vrijwel iedere gemeente heeft hiervan gebruik gemaakt. Aan de andere kant zijn een aantal gemeenten negatief over de inhoudelijke informatievoorziening. Zij herkennen zich niet in de gegeven toelichting op basis waarvan een aanvraag is gehonoreerd dan wel afgewezen en vinden deze te summier. Tevens werd de verwachting geschept dat de e-mail toelichting uitgebreider zou zijn dan de telefonische toelichting, maar dit bleek vaak niet het geval. Daarnaast ervaren de gemeenten de informatie over de totstandkoming van de selectie als ontoereikend. Diverse gemeenten geven aan de selectie een 'blackbox' te vinden en begrijpen niet dat er geen informatie is overlegd over hoe hun aanvraag scoort ten opzichte van de andere aanvragen.

3.7. Conclusie over het resultaat

Conclusie 10: *Doelmatigheid is toegenomen, maar kan verder worden vergroot.*

De tweede ronde van de Proeftuinen wordt door respondenten als doelmatiger dan de eerste ronde ervaren. Zowel bij het aanvraag- als het selectieproces. In het aanvraagproces is de doelmatigheid met name toegenomen door de introductie van het digitale aanvraagformulier. Dit bood indieners een duidelijk richtsnoer over welke informatie bij een indiening aangeleverd diende te worden. Het aanvraagformulier zorgde ook voor een doelmatiger selectieproces. Aanvragen zijn op uniformere wijze ingevuld, meer informatie over de projecten is voor handen en de aanvragen zijn nu veel beter met elkaar te vergelijken. Dit draagt er aan bij dat zowel de indieners als de beoordelaars overwegend positief zijn over de doelmatigheid van het proces. Evengoed worden een aantal suggesties gegeven om het proces nog doelmatiger te maken, dit omdat zowel het indienen als het beoordelen in de ogen van de respondenten een forse tijdsinvestering vergt. De suggesties voor het aanvraagproces hebben betrekking op het aanbrengen van meer focus in de uitvraag (aanscherpen voorwaarden/eisen) en het verduidelijken van de kansrijkheid van een initiatief (bijvoorbeeld via een 'pre-toets'). Een lager aantal indieningen verlaagt dan ook de tijdsinvestering voor beoordelaars. Een ander belangrijk aandachtspunt is de (te) lange periode tussen indiening en bekendmaking. Veel gemeenten geven aan dat dit ten koste gaat van de 'energie' in de Proeftuin-samenwerkingen. Als aandachtspunt voor het selectieproces geven een aantal Adviescommissie-leden aan dat een preselectie door RVO wenselijk kan zijn, hiermee kunnen de mindere uitvragen worden weggefilterd, wat de beoordelingstijd van de leden vermindert.

Conclusie 11: *Doeltreffendheid in relatie tot het programma-doel is lastig te beoordelen, doeltreffendheid in relatie tot het selectie-doel lijkt grotendeels geslaagd.*

De conclusie over de doeltreffendheid is tweeledig. Voor wat betreft het programma-doel – leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald – is lastig te beoordelen of de selectie optimaal bijdraagt aan het doel. Het is onduidelijk hoe en of leerervaringen uit de eerste ronde Proeftuinen een rol hebben gespeeld bij het vormgeven van de uitvraag en de selectie van de tweede ronde Proeftuinen. Geconstateerd is wel dat de leerpotentie van een aanvraag geen (expliciet) criterium is geweest bij de selectie, hoewel dit wel is uitgevraagd in het aanvraagformulier. *Notabene:* Over de inhoudelijke match kan het evaluatieteam geen uitspraken doen, want de inhoudelijke kenmerken van de geselecteerde projecten zijn voor deze evaluatie niet onderzocht.

Voor wat betreft het selectie-doel – beoordeling op kwaliteit, zo divers mogelijke portefeuille en evenwichtige spreiding over het land – lijken de geselecteerde projecten goed bij te dragen aan het doel. Ten eerste, de kwaliteit van de aanvragen is volgens RVO en leden van de Adviescommissie goed te noemen. De aanvragen zijn kwalitatief beter dan die van de eerste ronde en kwaliteit was de belangrijkste voorwaarde voor selectie. Ten tweede, de diversiteit in de selectie is groot. Veel verschillende technieken, bronnen en participatie-aanpakken zijn gehonoreerd. De evenwichtige spreiding is voor meer discussie vatbaar. Grofweg wordt deze in de basis als goed ervaren, maar enkele respondenten zijn het er over eens dat een betere regionale spreiding en een meer gebalanceerd portfolio mogelijk moet zijn

geweest. Ter argumentatie wordt verwezen naar de concentratie van Gelderse projecten en het aantal waterstofprojecten in de selectie (2 van de 19).

4. Aanbevelingen

De conclusies geven geen aanleiding om het selectieproces en de criteria grondig te herzien. In de basis heeft de aanpak gewerkt. Wel kan het leerdoel, het aanvraag- en selectieproces en de criteria op punten verbeterd worden, zowel met het oog op zorgvuldigheid als transparantie. Hiertoe doen wij in dit hoofdstuk zeven aanbevelingen. Over de leerdoelen, de aanvraagprocedure, de informatievoorziening, de selectiecriteria, de selectieprocedure, de onderbouwing van de selectie en de bekendmaking hiervan.

4.1. Aanbevelingen over het leren

Aanbeveling 1: Breng meer focus aan in het leerdoel en pas hier de voorwaarden op aan

Zoals beschreven in de conclusies kende de uitvraag van de tweede ronde weinig inhoudelijke richting. De openstelling sloot op voorhand weinig projecten uit en kende daardoor een brede inhoudelijke scope. Dit is een bewuste keuze van het Programmteam geweest. Om de koppeling tussen de leerdoelen van het PAW en de Proeftuin-projecten te verbeteren bevelen we het Programmteam aan om de balans op te maken qua opgedane leerervaringen en nog te beantwoorde leervragen. Deze inventarisatie kan helpen om meer focus aan te brengen in de criteria en randvoorwaarden voor de volgende ronde.

1A: Inventariseer de huidige portefeuille

Nu de eerste en tweede lichting Proeftuin-projecten is geselecteerd, raden we aan om goed te inventariseren welke projecten in de portefeuille zitten. In deze projecten zijn en worden tal van leervragen beantwoord en het is verstandig om inzichtelijk te maken welke dat zijn en welke vragen nog onvoldoende worden gedekt. Dit overzicht kan worden gebruikt bij de focusbepaling – zie Aanbeveling 1B.

1B: Overweeg een portfoliostrategie om de focus van de Proeftuinen aan te scherpen

De inventarisatie – Conclusie 1A – biedt een goede voedingsbodem om met elkaar de discussie te voeren of aanscherping van de focus van de Proeftuinen wenselijk is. Vanuit het oogpunt van doeltreffendheid – op welke leerdoelen wil het Programmteam de nieuwe projecten laten focussen – lijkt een aanscherping te overwegen. Een aanscherping – door bijvoorbeeld leerdoelen meer te expliciteren of aanvullende voorwaarden op te nemen – draagt tevens bij aan managen van de verwachtingen richting indieners. Hiermee wordt dan tegemoet gekomen aan het kritiekpunt 'waar is de minister precies naar op zoek?' In deze overweging kan dan ook de inhoudelijke tegenstelling van de Proeftuinen worden meegenomen: opteert het Programmteam meer voor experiment (sociaal, technisch of financieel) of juist meer voor uitvoeringsgerede projecten (meters maken). In de huidige uitvraag en selectie lijkt geen expliciete voorkeur te bestaan voor de een of de ander. Wanneer in een volgende uitvraag meer duidelijkheid is over het gewenste portfolio van projecten, maakt dat het voor gemeenten beter in te schatten of hun project goed aansluit bij de wensen van de Minister. Dit komt ook de doelmatigheid ten goede, want hoogstwaarschijnlijk leidt dat tot een lager aantal te beoordelen aanvragen voor RVO en de Adviescommissie en tot een lager aantal afgewezen aanvragen.

1C: Versterk koppeling met de PAW-leerdoelen

We bevelen aan om bij een volgende ronde meer nadruk te leggen op de leerdoelen. Maak expliciet(er) welke leervragen nog beantwoord dienen te worden en geef indieners voldoende mogelijkheden om hierop te antwoorden in het aanvraagformulier. We raden daarbij aan om ook de Adviescommissie meer inzicht te geven in de opgedane leerervaringen en nog te beantwoorde leervragen – zie Conclusie 5B – opdat de leerdoelen een belangrijker element worden bij de selectie van projecten.

4.2. Aanbevelingen over de inrichting van de aanvraagprocedure

Aanbeveling 2: *Optimaliseer de aanvraagprocedure*

Uit Conclusies 3 en 4 blijkt dat gemeenten overwegend positief zijn over de wijzigingen ten opzichte van de eerste ronde en over de inrichting van de aanvraagprocedure in brede zin. Om de aanvraagprocedure verder te optimaliseren, bevelen we aan om het aanvraagformulier te finetunen en een leidraad toe te voegen. Tot slot overweeg de mogelijkheid tot het toevoegen van extra informatie bij de aanvraag.

2A: Behoud het aanvraagformulier en rekentool, voeg een leidraad toe

Het invulformulier is als positief ervaren en geeft indieners meer houvast en structuur bij het omschrijven van hun aanvraag. We raden aan om dit online aanvraagformulier te behouden en daarnaast een leidraad op te stellen over hoe het formulier gebruikt dient te worden. Daarnaast stellen we voor om de rekentool te behouden. Bekijk daarbij wel of het mogelijk is om de rekentool ook (beter) geschikt te maken voor businesscase van warmtebedrijven.

Er is een breed gedragen behoefte aan een duidelijke instructie voor het gebruik van het aanvraagformulier. Tevens is het verstandig een (extra) toelichting op te nemen bij de (deel)vragen van de thema's. De vragen worden goed begrepen, maar de beantwoording verschilt erg per aanvraag. Een leidraad kan bijdragen aan betere aanvragen, minder indieningsfouten en meer eenduidigheid in de beantwoording.

2B: Overweeg de mogelijkheid tot het toevoegen van extra aanvraag-informatie

Gemeenten zien graag extra mogelijkheden voor het toevoegen van aanvullende informatie bij hun aanvraag. Graag bevelen we het Programmteam aan om de opties tot het aanleveren van meer informatie te overwegen bij een volgende ronde. Hier ligt een lastige afweging tussen enerzijds het tegemoet komen aan behoeften van gemeenten en anderzijds de doelmatigheid van het beoordelingsproces. Daarentegen kan de extra informatie in de beoordeling gebruikt worden om een beter beeld te vormen van een project, daarmee kunnen wellicht twijfels of onduidelijkheden bij beoordelaars worden weggenomen. Ons advies is om niet te veel extra documenten te laten uploaden, om zo de doelmatigheid van het beoordelingsproces te behouden.

4.3. Aanbeveling over de informatievoorziening

Aanbeveling 3: *Verfijn de informatievoorziening*

Zoals toegelicht in Conclusies 8 en 9 is de basis informatievoorziening goed op orde, maar kan deze op een aantal punten nog verder verfijnd worden. Naast het vergroten van de helderheid en transparantie over het selectieproces en de selectiecriteria, bevelen wij aan om de interactie met indieners te vergroten door extra regionale bijeenkomsten te organiseren en meer over de voortgang van het proces te communiceren. Richt daarnaast de helpdesk tijdig in met voldoende capaciteit.

3A: Vergroot helderheid en transparantie over selectieproces

Uit Conclusie 5 volgt dat indieners onvoldoende zicht hebben in de totstandkoming van en de gemaakte afwegingen binnen het selectieproces. Gemeenten kunnen hierin tegemoet worden gekomen door de helderheid over de selectiecriteria te vergroten (zie ook Aanbeveling 4B) en meer inzicht te bieden in de (kwalitatieve) wijze van selecteren en de rol en werkwijze van de Adviescommissie. Verstandig is om dit niet alleen bij de bekendmaking te communiceren, maar al direct bij aanvang van een volgende ronde.

3B: Communiqueer meer over de voortgang van het proces

Gemeenten hebben behoefte aan meer informatie over de voortgang van het proces. Stuur in de periode tussen indiening en bekendmaking periodieke updates over de vorderingen van de selectieprocedure. Te denken valt aan een

toelichting over welke stap van het beoordelingsproces momenteel gaande is. Dit om indieners en hun samenwerkingspartners geïnformeerd te houden en ze het gevoel te geven dat er voortgang plaats.

Uiteraard kan ook het verkorten van de doorlooptijd van de selectieprocedure (zie aanbeveling 5E) hieraan bijdragen. Kanttekening daarbij is dat het verlengen van de openstellingstermijn – in verband met COVID-19 – ook impact heeft gehad op het beoordelingsschema. Daarnaast hebben Kamervragen tot vertraging van de bekendmaking geleid. De oorspronkelijke selectieprocedure kende een kortere doorlooptijd. Idealiter is er een balans tussen de tijd die gemeenten krijgen voor het uitwerken van hun aanvraag en de doorlooptijd van de selectieprocedure.

3C: Organiseer extra regiobijeenkomsten

De evaluatie-uitkomsten laten zien dat de regionale bijeenkomsten erg zijn gewaardeerd. Deze bijeenkomsten waren veelal aan de start van de openstellingstermijn en indieners geven aan ook graag in de latere fase van het aanvraagproces behoefte te hebben aan regionale bijeenkomsten (Conclusie 8). Gemeenten geven aan dat het verder uitwerken van hun voorstel en het beter bekijken van het aanvraagformulier, leidt tot nieuwe vragen en inzichten. Vragen die ze graag zouden stellen bij extra regionale bijeenkomst. Eventueel zou dit gecombineerd kunnen worden met een aantal workshops, bijvoorbeeld over hoe een goede businesscase op te stellen en/of hoe meekoppelkansen te borgen in een project.

Een aanvullende mogelijkheid om de interactie met indieners te vergroten is het herintroduceren van een vast aanspreekpunt. Bij een klein aantal gemeenten is behoefte aan een vast aanspreekpunt voor praktische vragen over het aanvraagproces en mogelijkheid om te sparren of door te vragen over de voorwaarden en geschiktheid van een project voor de Proeftuinen. Wanneer het Programmateam hiervoor opteert, dient het wel goed te bepalen waar een accounthouder wel of niet ondersteuning kan bieden. Dit in verband met een heldere scheiding van rollen.

3D: Breng de helpdesk eerder in stelling, met voldoende capaciteit

De helpdesk werd wisselend beoordeeld zoals blijkt uit Conclusie 8, maar respondenten geven aan het wel als een fijne aanvulling in de informatievoorziening te zien. De aanbeveling is om de helpdesk verder te optimaliseren door deze direct vanaf de openstelling in stelling te brengen en te zorgen voor voldoende capaciteit. Immers, in een aantal gevallen, met name in de beginfase van het aanvraagproces, moesten indieners (te) lang wachten op beantwoording van hun vragen. De kwaliteit van de beantwoording is als positief ervaren, dus de helpdesk is zeker van meerwaarde voor indieners.

4.4. Aanbeveling over de selectiecriteria

Aanbeveling 4: Optimaliseer selectiecriteria en geef meer inzicht in de weging daarvan

Zoals toegelicht in Conclusie 6 en 7 wordt de brede set aan criteria gewaardeerd, maar is er behoefte aan focus en meer eenduidige definities van de criteria. Wij bevelen daarom aan om de selectiecriteria in de volgende ronde beter te definiëren en de afwegingen van de Adviescommissie meer te expliciteren. Dit in nauwe samenhang met het aanscherpen van de leerdoelen en de leervragen, waarvan ook het toevoegen of laten vallen van criteria afhangt.

4A: Overweeg om de weging van criteria meer te expliciteren

Wij bevelen aan om de (kwalitatieve) integrale afweging in het beoordelingsproces beter inzichtelijk te maken aan de voorkant bij het aanvraagproces. De transparantie van de beoordelingswijze en de manier van wegen van de criteria kan zo worden vergroot. Veel gemeenten ervaren de beoordeling als een “blackbox” en hebben behoefte aan inzicht in hoe de afweging tot stand komt en met welke onderbouwing. Deze behoefte aan meer inzicht hoeft niet per se te wringen met de kwalitatieve wijze van beoordeling. Mede op basis van de aangescherpte leerfocus (Aanbeveling 1B) kunnen aan de voorkant bijvoorbeeld scherpere voorwaarden worden gesteld (wat is een eis, wat is ‘nice-to-have’). Ook kan gedacht worden aan het toevoegen van drempelwaarden bij een aantal thema’s die door de RVO expertteams worden beoordeeld. Wat er bijvoorbeeld toe kan leiden dat aanvragen die geen ‘goed’ scoren op het thema

participatie, niet in aanmerking komen voor selectie. Los van beide voorbeeld-varianten dient bij de openstelling explicieter omschreven te worden hoe de Adviescommissie tot afwegingen komt. Eerst een eigen beoordeling, vervolgens een afweging op kwaliteit, gevolgd door diversiteit en spreiding. Ook loont het om de DST waarmee op de selectiedag wordt gewerkt te tonen. Immers het wel of niet weergeven van een criterium of thema op de DST is voor indieners interessante informatie.

4B: Maak definities helder(der)

Geef een duidelijke omschrijving en heldere definitie van de criteria en voorwaarden die uitgevraagd worden. Zowel indieners als beoordelaars geven aan dat er onduidelijkheid is over verscheidende definities in de uitvraag. Dit kan leiden tot een mismatch in de interpretatie van indieners en beoordelaars, als ook tussen beoordelaars onderling. Het is bijvoorbeeld onduidelijk wat er precies wordt verstaan onder woonlastenneutraliteit, betaalbaarheid en financiële aspecten zoals onrendabele top en de BAK. Ook de beschrijving van de voorwaarden uitvoeringsgereed en aardgasvrij-ready wordt als te vaag omschreven.

4C: Heroverweeg set aan selectiecriteria

De brede en gebalanceerde set aan selectiecriteria wordt door zowel aanvragers als beoordelaars gewaardeerd. Onze aanbeveling is om hier niet te veel aan te veranderen. Afhankelijk van de focus en het leerdoel voor de volgende ronde, kan het Programmteam overwegen om een criterium te laten vallen. Indien wordt besloten om meerdere criteria te laten afvallen dan kan worden overwogen een criterium toe te voegen. Neem daarbij in ogenschouw dat gemeenten een voorkeur hadden voor de volgende aanvullende criteria:

- een criterium aangaande opschaalbaarheid van aanvraag;
- een criterium aangaande uitvoerbaarheid van aanvraag;
- een criterium over de vermeden gasvraag en/of bespaarde CO₂-uitstoot;
- een criterium over het gebieds- of wijktype, zoals bijvoorbeeld bedrijventerreinen, hoogstedelijk- of landelijk gebied.

4.5. Aanbeveling over de selectieprocedure

Aanbeveling 5: Scherp de selectieprocedure aan

Uit de Conclusie 4 blijkt dat de selectieprocedure in de basis goed werkt en ons inziens zou deze werkwijze behouden moeten blijven. De kwaliteitsanalyses van RVO en de kwalitatieve beoordeling door een breed samengestelde Adviescommissie zijn als positief ervaren. Wel kan het proces nog aangescherpt worden door de wijze van selectie te verfijnen, de Adviescommissie kennis te laten maken met de leerervaringen en de doorlooptijd van beoordeling te verkorten – zie ook Conclusie 5.

5A: Behoud de RVO beoordeling en de samenstelling van de Adviescommissie

We bevelen aan om de kwaliteitsanalyses van RVO te behouden, net als het gebruikmaken van de breed samengestelde Adviescommissie. De analyses zijn als zeer fijn bevonden door de leden van de Adviescommissie en ook de expertteams van RVO zijn tevreden over het beoordelingsproces. Het oordeel per thema van RVO geeft goed weer hoe aanvragen score op een bepaald thema. Dit vergemakkelijkt de voorselectie van de Adviescommissie, waardoor zij meer tijd hebben om de goede aanvragen door te nemen. Dit verhoogt de doelmatigheid van het beoordelingsproces.

5B: Behoud de afstand tussen aanvrager en Adviescommissie

Net als in de vorige ronde is in een aantal interviews en enquêtes gepleit voor de mogelijkheid tot interactie tussen aanvragers en de Adviescommissie. Bijvoorbeeld in de vorm van een pitch of toelichting op hun aanvraag. Dit heeft als voordeel dat commissieleden op eventuele onduidelijkheden of beweringen kunnen doorvragen en zo meer gevoel krijgen bij het realiteitsgehalte van aanvragen. Het vergt echter ook een extra tijdsinvestering van zowel aanvragers als commissieleden, terwijl de voorbereidingstijd nu ook al als aanzienlijk is ervaren. Ook wordt de doorlooptijd hierdoor

langer en brengt deze keuze dilemma's met zich mee. Mogen aanvragers naar aanleiding van een gesprek bijvoorbeeld aanvullende informatie aanleveren of hun aanvraag op punten aanpassen?

Vooralsnog bevelen wij daarom aan om verbeteringen voor nu te zoeken in beter verwachtingsmanagement aan de voorkant (Aanbeveling 4) en een betere onderbouwing aan de achterkant (zie Aanbeveling 6). Het lijkt er namelijk op dat de behoefte aan interactie grotendeels verklaard wordt door het feit dat aanvragers de selectie als "blackbox" hebben ervaren. Waarbij indieners zich afvragen hoe er naar hun aanvraag is gekeken en of de informatie wel goed is overgekomen – dit ook vanwege de ontevredenheid over de geringe inhoudelijke terugkoppeling.

5C: Verfijn de selectiewijze

In de interviews met de expertteams van RVO en Adviescommissieleden komen een aantal suggesties aan de orde om de selectiewijze te verfijnen (zie Conclusies 4, 5 en 10). We bevelen aan om deze suggesties te overwegen:

- *Borg integraliteit bij beoordeling RVO expertteams:* Aangegeven is dat het werken in expertteams per thema leidt tot een verkokerde blik op een aanvraag, waarbij integraliteit met andere, samenhangende thema's mist. Evalueer deze werkwijze met RVO en kijk hoe de interactie en samenwerking tussen de expertteams kan worden verbeterd.
- *Voorselectie projecten Adviescommissie:* Verklein het aantal aanvragen dat de Adviescommissie beoordeelt in aanloop naar de selectiedag. Dit kan een manier zijn waarop de tijdsbesteding van de Adviescommissie te verlagen is. Uit de RVO-analyse blijkt dat een aantal projecten relatief gezien matig scoort, die aanvragen kunnen in de ogen van Adviescommissie-leden worden gefilterd uit de lijst met (meer) kansrijke aanvragen. Dit vergroot de doelmatigheid, maar vereist een duidelijke maatstaf voor RVO en transparantie over de werkwijze en motivatie voor afwijzing.
- *Maak ranking voorafgaand aan selectiedag bekend:* Zorg dat de ranking van aanvragen – op basis van de ingediende top 15 per commissielid – voorafgaand aan de selectiedag wordt gedeeld met de Adviescommissie. Dit geeft leden de tijd om de ranking te vergelijken met hun eigen voorkeuren en biedt meer inzicht in en voorbereidingstijd voor de aanvragen waarop inhoudelijke discussie wordt verwacht.

5D: Deel de leerervaringen met de Adviescommissie

Breng de geleerde lessen uit de projecten en het KLP over aan de Adviescommissie. Dit kan in de vorm van een korte presentatie of inleiding voorafgaand of tijdens de selectiedag. Dit helpt om de leerervaringen en leervragen beter onder de aandacht te brengen, wat de Adviescommissie kan helpen om dit goed mee te nemen in hun beoordeling en afweging. Zij kunnen hiermee de lessen die gemeenten willen leren beter relateren aan het KLP en deze in dat perspectief plaatsen (zie Aanbeveling 1).

5E: Verkort de doorlooptijd van de selectieprocedure

Onderzoek de mogelijkheden om de doorlooptijd tussen de deadline van de openstelling en de bekendmaking te verkorten. In de afgelopen ronde heeft dit proces ongeveer vijf maanden geduurd. Veel gemeenten geven aan dat hun projecten gedurende deze periode stil liggen en dat de 'energie' wegsliipt uit het projectconsortium (zie Conclusie 6). Het moet mogelijk zijn om het beoordelingsproces te verkorten, zeker wanneer de kanttekening zoals beschreven bij Aanbeveling 3B in ogenschouw wordt genomen. Desalniettemin blijft goede en tijdige afstemming met RVO en Adviescommissie-leden cruciaal voor het inperken van de looptijd van de selectieprocedure.

4.6. Aanbeveling over de onderbouwing van de selectie

Aanbeveling 6: Onderbouw beter en tijdig waarom een aanvraag wel/niet geselecteerd is

Ten opzichte van de eerste ronde is de inhoudelijke motivatie over het afwijzen dan wel honoreren van een aanvraag al een stuk verbeterd. De kwaliteitsanalyses door de expertteams van RVO geven een goed inzicht op welke thema's een aanvraag goed en minder goed scoort. Echter blijkt uit Conclusie 9 dat informatie over de integrale afweging van de Adviescommissie nog steeds als ontoereikend wordt ervaren, met name voor de aanvragen die niet zijn geselecteerd.

Bijna de helft van de indieners heeft dit als negatief ervaren. Na aanzienlijke investeringen in het uitwerken van de plannen en het lange wachten op de uitslag, hadden zij ten minste een heldere terugkoppeling verwacht over waarop hun project te kort is geschoten. We bevelen dan ook aan om voor alle afgewezen aanvragen een uitgebreide(re) motivatie te laten opstellen door de Adviescommissie. Wanneer het aantal te beoordelen aanvragen wordt gereduceerd – door bijvoorbeeld strengere eisen aan de voorkant of een ‘pre-toets’ door RVO – dan biedt dat ruimte voor een uitgebreidere terugkoppeling per aanvraag. Tegelijkertijd dienen de kwaliteitsanalyses van RVO in het vervolg direct bij bekendmaking van de uitslag met de indieners gedeeld te worden. Gemeenten kunnen deze achtergronden dan gebruiken in de terugkoppeling naar hun achterban.

4.7. Aanbeveling over de bekendmaking

Aanbeveling 7: Behoud de wijze van bekendmaking

De huidige werkwijze waarop aan aanvragers terugkoppeling is verzorgd – middels telefonisch contact, een onderbouwing per e-mail en de mogelijkheid om als gemeente zelf te communiceren over de bekendmaking – wordt breed gewaardeerd – zie Conclusie 9. Dit geldt ook voor het managen van de verwachtingen wat betreft de communicatie-uitingen, het tijdig informeren is door indieners als positief ervaren. Wij bevelen daarom aan om de werkwijze te behouden en daarnaast alle informatie over de bekendmaking – de motivatie, de kwaliteitsanalyse en de formele beschikking – gelijktijdig in één pakket te versturen. Waarbij we benadrukken dat de motivatie over het wel of niet honoreren van een aanvraag tijdiger en uitgebreider gecommuniceerd moet te worden (zie ook aanbeveling 6).

Aanvullend op de wijze van bekendmaking bevelen wij aan om ruim aandacht te bieden aan nazorg. In de beschikkingsbrief – die is verstuurd nadat TwynstraGudde respondenten heeft gesproken – worden al mogelijkheden genoemd om als gemeente in gesprek te gaan met BZK en ondersteuningsopties te verkennen. Ons advies is om dit aanbod ook bij een volgende ronde te behouden. Biedt als Programmteam inzicht in overige financieringsopties of stel expertise beschikbaar – al dan niet vanuit het Programmteam – om gemeenten te helpen bij het herijken en/of doorontwikkelen van hun projectplannen, Dit kan perspectief bieden voor de gemeenten die (net) buiten de boot vallen en die hun plannen alsnog ten uitvoer willen brengen.

Bijlage 1: Bevindingen evaluatie

In deze bijlage worden de onderzoeksbevindingen beschreven. Deze bevindingen vormen de onderligger voor de conclusies en aanbevelingen uit het evaluatierapport. Onder meer de resultaten van de bureaustudie, de enquêteresultaten en de interviews komen in deze uitwerking aan bod. De bijlage is ingedeeld in twee delen: een deel over de bevindingen van het aanvraagproces en een deel over de bevindingen van het selectieproces.

1. Aanvraagproces

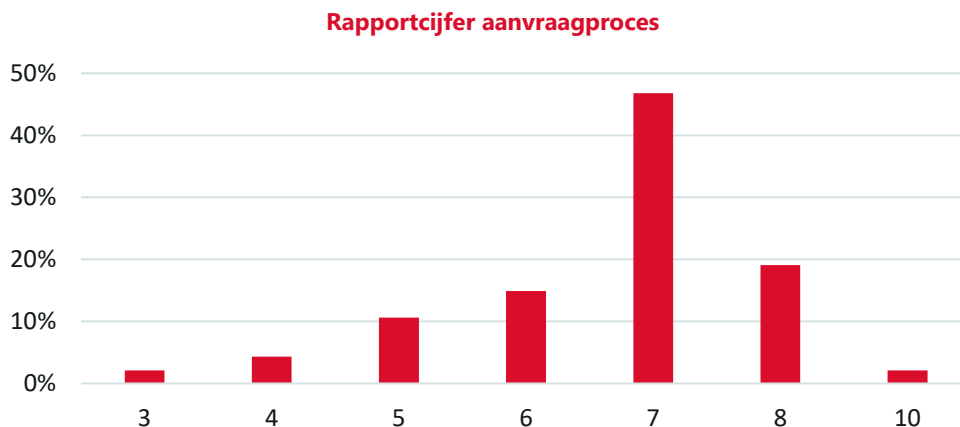
1.1 Respons enquête

De eerste enquête is uitgezet onder 71 gemeenten. Hierop zijn 55 reacties ontvangen, waarvan 45 volledig ingevuld en 10 deels ingevuld. Van de respondenten waren 30 gemeenten, verspreid over 9 provincies, bereid tot een interview.

Er is tevens contact geweest met drie gemeenten die afgezien hebben van het indienen van een aanvraag in de tweede ronde. In de drie interviews met de 'niet-indieners' is ingegaan op de reden voor het afzien tot indienen. Hieruit kwam naar voren dat de gemeenten nog niet ver genoeg waren met hun aanvraag. Dit varieerde van het onvoldoende afgerond hebben van een haalbaarheidsstudie tot het nog willen werken aan het draagvlak in een wijk. Bij alle gemeenten was de intentie om in een volgende ronde wel een aanvraag in te dienen.

1.2 Rapportcijfer algemeen

Het algemene oordeel over het aanvraagproces is een ruime voldoende, een 6.7. Het merendeel van de respondenten heeft het aanvraagproces met een 7 op een schaal van 10 beoordeeld. Ter vergelijking: het rapportcijfer van het aanvraag- en selectieproces in de eerste ronde lag op een 6.0.

1.3 Doel Proeftuinen en rijksbijdrage

"Het doel van de Proeftuinen is om te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald."

Uit de enquête blijkt dat deze doelstelling van de Proeftuinen duidelijk was voor alle indieners. Dit is door 100% van de respondenten en alle geïnterviewden aangegeven. Verder blijkt dat door 96% van de respondenten en alle geïnterviewden aangegeven wordt dat het doel waarvoor de rijksbijdrage kan worden ingezet duidelijk is. Bij de

interviews wordt tegelijkertijd aangegeven dat de concrete leerdoelen desondanks niet erg duidelijk zijn, al zien sommige respondenten wel de verbinding met de thema's uit het KLP.

1.4 Voorwaarden Proeftuinen

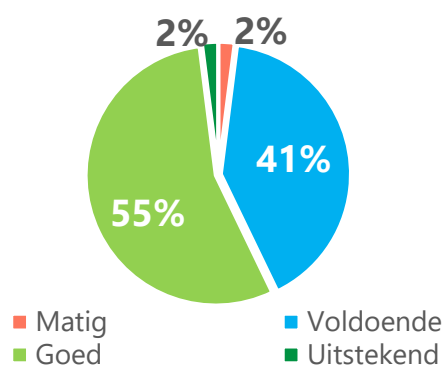
"Aanvragen dienden aan een aantal voorwaarden te voldoen, bijv. alleen gemeente mag indienen, wijk is aaneengesloten gebied en uitvoering dient gereed te zijn in 2028."

Deze voorwaarden zijn als helder ervaren door 91% van de respondenten. De opmerkingen in de enquête en interviews hadden betrekking op de onduidelijkheid over de 'start van uitvoering' en de definitie van 'aardgasvrij-ready'. De start van uitvoering is opgevat op twee manieren, namelijk het moment van de 'schop in de grond' of het moment van betrekken van de bewoners middels een brief van de gemeente aan haar inwoners. Verder waren de voorwaarden voor 87% van de gemeenten werkbaar.

1.5 Informatievoorziening algemeen

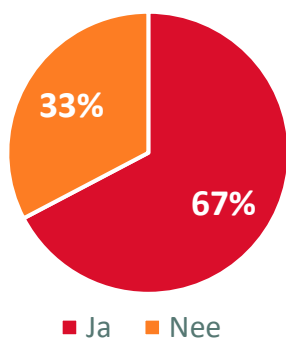
Uit de enquête blijkt dat de informatievoorziening door een overgroot deel als voldoende wordt ervaren. Iets meer dan de helft ervaart het zelfs als goed en slechts twee procent beoordeelt de informatievoorziening als matig. De veelgestelde vragen (FAQ) op de website van het Programma Aardgasvrije Wijken zijn als erg positief ervaren. De informatie was via verschillende bronnen beschikbaar en op verschillende momenten in het aanvraagproces. Er was wel een brede behoefte aan (meer) informatie over het gebruik van het aanvraagformulier. Daarnaast bleek in sommige gevallen dat de geboden informatie op hoofdlijnen soms lastig toepasbaar is op specifieke casussen.

Informatievoorziening aanvraagproces

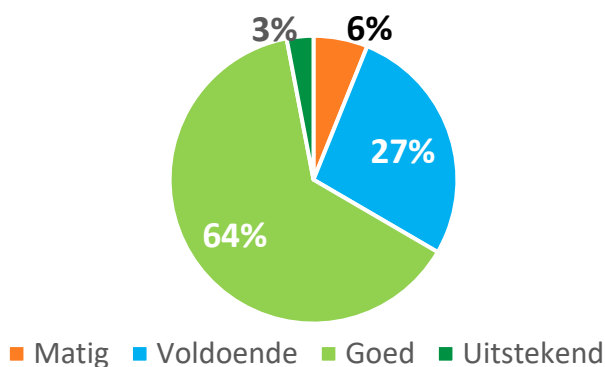

1.6 Regionale bijeenkomsten

Deelname bijeenkomsten

Ervaring bijeenkomsten

Uit de enquête blijkt dat een ruime meerderheid van de respondenten een of meerdere bijeenkomsten heeft bijgewoond. De respondenten waren positief over de bijeenkomsten blijkt uit een tweederde meerderheid. Uit de interviews blijkt dat de bijeenkomsten laagdrempelig waren, goed georganiseerd en nuttig waren om gerichte vragen te kunnen stellen. De bijeenkomsten waren vroeg in het proces waardoor veel gemeenten op de hoogte werden gesteld van de Proeftuinen. Het nadeel hiervan is dat gemeenten vaak pas later in het proces tegen complexere vragen aanlopen en die niet gelijk op de bijeenkomsten kunnen stellen. In meerdere interviews wordt de suggestie geopperd

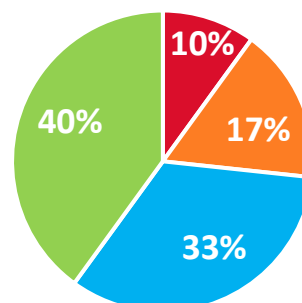

om ook bijeenkomsten te organiseren op een later moment in de tijd, dichterbij de sluitingsdeadline van de openstelling.

1.7 Helpdesk

De helpdesk is door een ruime meerderheid gebruikt, circa 61% van de respondenten geeft dit aan in de enquête. De kwaliteit van de helpdesk is erg wisselend ervaren door de indieners. Desondanks geeft bijna driekwart de kwaliteit van de helpdesk een voldoende tot goed. Bij de gemeenten was de indruk dat de helpdesk met name in de laatste weken voor de deadline naar behoren functioneerde. Dit blijkt ook uit de interviews met RVO en het Programmteam PAW, waarin naar voren kwam dat de weken voor de deadline de bezetting is verhoogd. Veel vragen voor de helpdesk waren gerelateerd aan het invulformulier. Daarnaast bleek er een behoefte aan een telefonisch aanspreekpunt om snel een probleem op te lossen of vraag te stellen.

Kwaliteit van de helpdesk

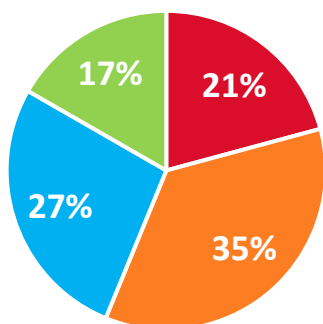

■ Slecht ■ Matig ■ Voldoende ■ Goed

1.8 Invulformulier

In de tweede ronde is het invulformulier veranderd naar een meer gestructureerd format. De introductie van dit online invulformulier is overwegend als positief ervaren. De structuur werd door velen aangehaald in zowel positieve als negatieve bewoordingen. De structuur biedt hulp bij het scherp krijgen van de gevraagde informatie, maar de schaduwzijde is dat de invoervelden te strikt kunnen zijn of onvoldoende ruimte bieden voor onderbouwing met achtergrondstudies.

Ervaringen invulformulier

■ Slecht ■ Matig ■ Voldoende ■ Goed

Er zijn er veel reacties gekomen op een aantal aspecten van het formulier. Het gebrek aan ruimte bij bepaalde onderdelen en technische onvolkomenheden zorgden voor wisselende beoordelingen. Deze verbeterpunten zijn reeds doorgegeven aan RVO, om die punten in de volgende ronde te verbeteren. Verder was er in een aantal gevallen behoefte aan een praktische handleiding voor het invulformulier en de rekentool. Als laatste werd de suggestie gegeven om na het invullen de indiener te informeren over de vervolgstappen in het proces. Dit zou kunnen in de ontvangstbevestiging die gestuurd wordt na het versturen van het online formulier.

Het merendeel van de respondenten (circa 75%) gaf aan dat het formulier te weinig ruimte en mogelijkheden bood. Dit is ook vaak aangekaart in de verdiepende interviews. Een aantal voorbeelden hieruit zijn: te weinig ruimte voor toelichting, de telling van de invoervelden komt niet overeen met de telling in Word, het invoegen van tabellen/afbeeldingen/bijlagen was vaak niet mogelijk en er waren geen opmaak mogelijkheden in de invoervelden, zoals cursief/vetgedrukt/bullets.

1.9 eHerkenning

De eHerkenning is wisselend beoordeeld. Ruim een derde van de invullers was niet tevreden met deze manier van inloggen. Deze negatieve beoordeling blijkt vooral betrekking te hebben op indieners die pas laat in het traject de digitale omgeving bekijken. Deze groep loopt tegen het feit aan dat er geen inlog is of dat het lang duurt voordat er nieuwe inloggegevens opgestuurd worden. Daarentegen is tweederde van de indieners positief of neutraal over de

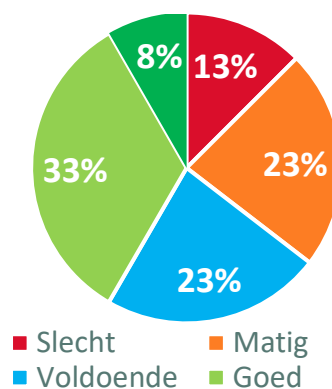

eHerkenning. Deze groep was tijdig begonnen met het aanvragen hiervan of maakte al vaker gebruik van deze inlogmogelijkheid. Een aantal gemeenten gaf aan dat het aanvragen van de eHerkenning vertraging opliep door (COVID-19) drukte bij RVO. Dit is een onvolkomenheid, maar heeft wel effect op de beoordeling van deze vraag.

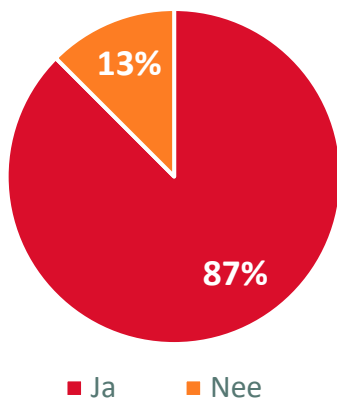
1.10 Rekentool

De rekentool is door een overgrote meerderheid gebruikt, ruim 87%. Hiervan gaf 86% aan tevreden te zijn met dit voorbeeld om te gebruiken voor de businesscase. Het format is door velen gebruikt als basis, waarbij zij soms nog extra tabbladen toegevoegd hebben om een uitsplitsing te maken in de businesscase voor meerdere stakeholders. In veel gevallen is de rekentool ingevuld door derden doordat gemeenten externe adviseurs hiervoor inhuurden. Het RVO is ook erg blij met de rekentool en geeft in het interview aan dat dit gemeenten helpt om beter na te denken over de financiën en het effect van de businesscase voor verschillende stakeholders in het project.

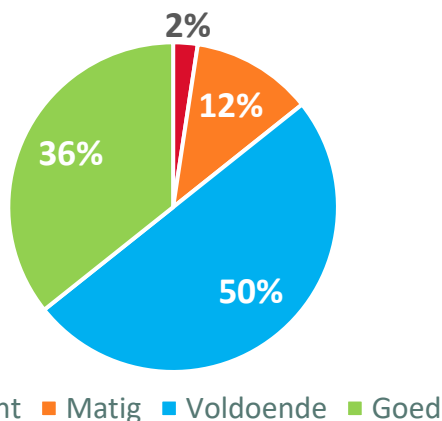
Ervaring eHerkenning

Rekentool gebruikt?

Ervaring rekentool

1.11 Beschikbare tijd

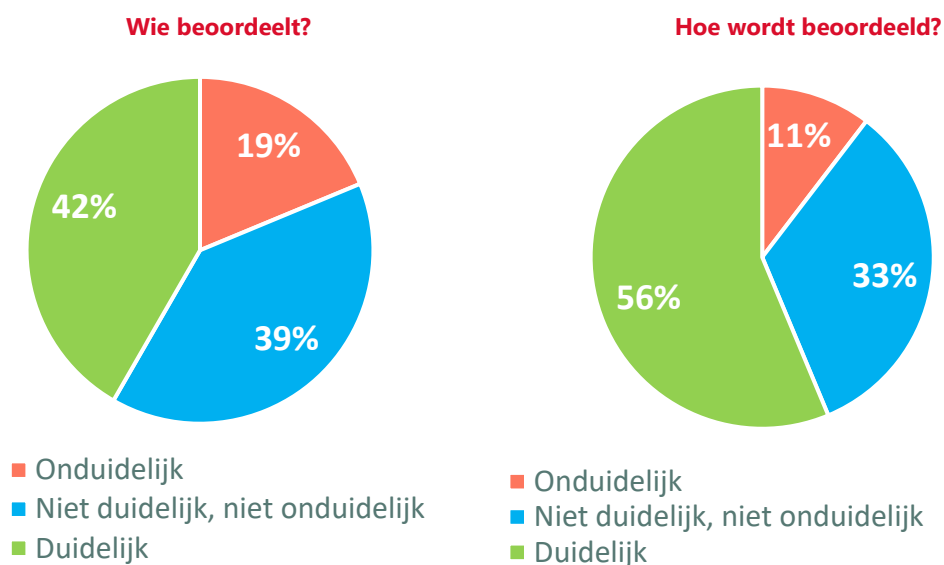
In het onderzoek is de vraag gesteld of er voldoende tijd was om de aanvraag voor te bereiden en in te dienen. Hierop gaf 71% aan dat er voldoende tijd was voor de aanvraag. Hetzelfde beeld is ontstaan in de interviews met de gemeenten. Zij gaven aan dat de aanvraag een zorgvuldig proces is dat veel tijd kost en wat veel afstemming vraagt over vele kanalen binnen en buiten de gemeente. Deze tijdsinvestering is door velen niet als negatief gezien, maar wekt wel de hoop en verwachting op bij veel gemeenten op een positieve uitslag om te kunnen profiteren van deze investering. Een wens voor de volgende ronde is dat het invulformulier direct online beschikbaar wordt gesteld bij de aankondiging. Een tekstuele versie van het online formulier was al wel in een eerder stadium gedeeld, als onderdeel van de aankondiging van de tweede ronde Proeftuinen in de kamerbrief van de minister van 19 november 2019.

De deadline voor indiening was oorspronkelijk 1 april 2020. Deze is mede door de COVID-19 uitbraak verlengd met een maand, naar 1 mei 2020. Dit uitstel werd als positief ervaren. Daarentegen was er veel verbaasdheid over het uitstel van de beoordeling van meer dan een maand. In interviews wordt aangegeven dat dit negatief uitpakt voor de 'energie' in een project en het creëren van draagvlak in de wijk. Zoals eerder beschreven heeft COVID-19 ook invloed gehad op de doorlooptijd van de beoordeling, aangezien de verruiming van de openstelling ervoor zorgde dat het oorspronkelijke beoordelingsschema niet haalbaar meer was en de selectie pas na de zomervakantie kon plaatsvinden.

1.12 Informatievoorziening beoordeling

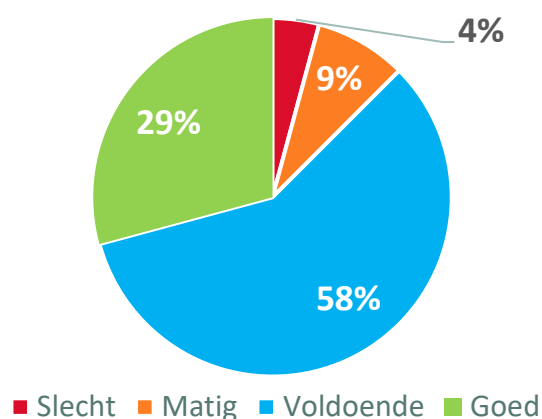
De informatievoorziening over de beoordeling is bij de analyse van aanvraagproces als redelijk positief ervaren. Het was voor een meerderheid duidelijk hoe aanvragen beoordeeld zouden worden. De aanvraagvereisten waren helder door het gestructureerde format. In de interviews is wel aangestipt dat de weging van de selectiecriteria onduidelijk was. Dat is een terechte constatering, want het Programmteam heeft er voor gekozen om de Adviescommissie zelf een integrale afweging te laten maken en niet eigen wegingen voor criteria te bepalen. Verder is aangegeven dat het onduidelijk was of de beoordelende teams de gehele aanvraag bekijken of alleen een deel. Daardoor zijn teksten herhaald in meerdere tekstvelden, om te borgen dat alle relevante informatie in het juiste tekstveld benoemd staat. Daarnaast was voor een groot deel van de indieners niet duidelijk wie de aanvraag zou beoordelen. Hierover zou nog meer informatie gegeven kunnen worden, in bijvoorbeeld de ontvangstbevestiging na het indienen van de aanvraag.

1.13 Wijzigingen t.o.v. vorige ronde

In deze tweede ronde zijn een aantal wijzigingen gedaan ten opzichte van de eerste ronde. In het onderzoek is ook gevraagd naar de ervaringen met deze wijzigingen, indien de gemeente eerder een aanvraag heeft ingediend. Het blijkt dat dat helft van de respondenten bij de vorige ronde ook heeft ingediend. Hiervan is 88% tevreden over de doorgevoerde wijzigingen. De structuur dwingt tot nadenken over de verschillende onderwerpen, de nadruk op participatie & communicatie en businesscase is als positief ervaren en de handvatten in het formulier zijn als prettig ervaren. De indruk werd gewekt dat deze ronde meer openstond voor nieuwe technieken. Er was een minder grote focus op warmtenetten, blijkt uit de reacties. De tweede ronde is "van ongestructureerd naar extreem gestructureerd" veranderd aldus een van de respondenten.

Ervaring van wijzigingen t.o.v. vorige ronde

1.14 Doelmatigheid

De laatste vraag ging over de doelmatigheid van het aanvraagproces. Hierin geeft 53% van de respondenten aan dat het aanvraagproces doelmatiger kan. Deze suggesties zijn geïnventariseerd in de verdiepende interviews en blijken uit de opmerkingen in de enquête. Drie aanbevelingen springen hieruit. Ten eerste wordt gesuggereerd om een 'pre-

toets' te introduceren zodat vooraf duidelijk is of een partij veel of weinig kans maakt, de tijdsinvestering is dan beter te verantwoorden. Ten tweede is de suggestie om het invulformulier te finetunen door technische issues te verhelpen en de gebruiksvriendelijkheid te verbeteren, dit is ook toegelicht in deze bijlage bij het kopje over het invulformulier. Ten derde wordt de wens uitgesproken dat meer ruimte geboden moeten worden om (bestaande) plannen, afbeeldingen of tabellen toe te voegen. Dit scheelt een tijdrovende vertaalslag om dit samen te vatten of in tekst om te zetten.

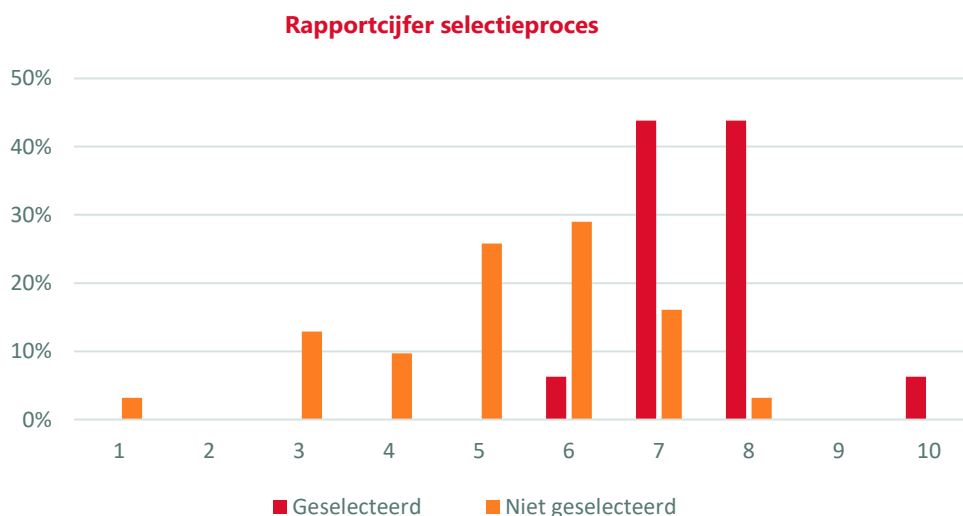
2. Selectieproces

In de tweede fase is het selectieproces geëvalueerd. Nadat gemeenten geïnformeerd waren over de uitkomsten van de selectie en de selectie breed is gedeeld via de brief van de Minister, is door TwynstraGudde een enquête uitgezet onder alle indieners. In overleg met BZK is ervoor gekozen om de evaluatie uit te zetten, ondanks dat de informatievoorziening nog niet geheel afgerond was. Gemeenten zouden in een later stadium nog een beschikkingsbrief over het besluit ontvangen en ook de RVO kwaliteitsanalyses waren nog niet gedeeld met gemeenten. We zijn ons ervan bewust dat dit een effect kan hebben op de onderzoeksbevindingen – met name op de waardering van gemeenten voor de informatievoorziening van de bekendmaking en het selectieproces. Desondanks geeft deze evaluatie een goed beeld van de ervaringen met en meningen over het selectieproces. Mede door enkele aanvullende verdiepende interviews met gemeenten te voeren en door ook RVO en adviescommissieleden te vragen naar hun ervaringen in het proces.

2.1 Algemene resultaten

De tweede enquête is uitgezet onder 71 gemeenten. Hierop zijn 58 reacties ontvangen, waarvan 50 volledig ingevuld en 8 deels ingevuld. Dat komt neer op een opkomst van 81%. Uit deze groep respondenten waren 30 gemeenten bereid tot een interview. Hieruit zijn er 7 gemeenten willekeurig gekozen en telefonisch geïnterviewd.

Het algemene oordeel van het aanvraagproces is een nipte voldoende, een 6.0. Hierin is een duidelijk onderscheid te zien tussen geselecteerden – gemiddeld cijfer van 7.6 – en niet-geselecteerde gemeenten – gemiddeld cijfer 5.2. Ter vergelijking: het rapportcijfer van het aanvraag- en selectieproces in de eerste ronde lag op een 6.0.

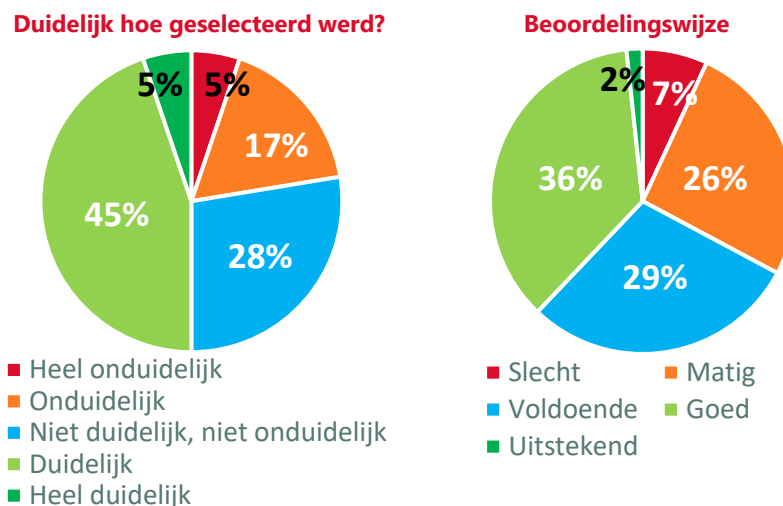

2.2 Beoordelingssystematiek

Gemeenten

De gemeenten geven aan dat de manier waarop proeftuinen geselecteerd worden niet geheel duidelijk is. Er is te weinig inzicht in de wijze waarop er beoordeeld wordt. In de interviews komt naar voren dat de weergave van de fasen in het proces – met de RVO beoordeling en het advies van de Adviescommissie – wel helder zijn, maar dat de werkwijze binnen deze fase erg ondoorzichtig is. Dat is de reden dat de beoordelingswijze voor ruim een derde van de respondenten als matig of slecht wordt aangegeven.

RVO en Adviescommissie

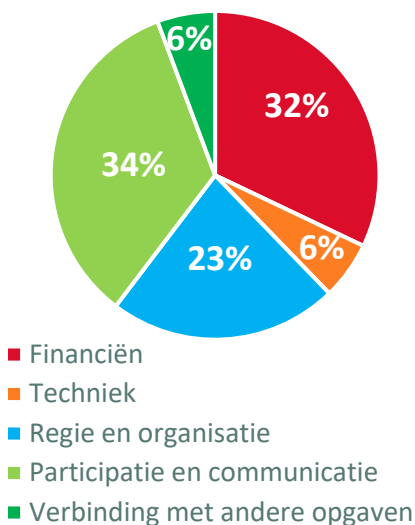
RVO geeft aan vooral positief te zijn over de beoordelingswijze van deze ronde. Het gestructureerde format – zoals ook beschreven is in de paragraaf over de aanvraagfase (Bijlage 1.1) – en de interne werkwijze met expertteams van RVO werkten goed. De Adviescommissie was ook tevreden over de beoordelingswijze, waaronder de goed georganiseerde selectiedag. De verbeteringen die volgens de beide partijen mogelijk zijn gaan met name over de tijdsbesteding van de beoordeling. Er zijn suggesties gegeven om een voorselectie te maken na de RVO beoordeling, om zo het aantal te lezen aanvragen te verkleinen voor de Adviescommissie. Verder is door de Adviescommissie meegegeven om na te denken over de discussie over de projecten buiten de top 15. De discussie op de selectiedag had betrekking op slechts een klein aantal projecten. Wanneer een lid niet goed bekend was met dit project, dan bemoeilijkte dat zijn/haar inbreng in de discussie. Aangegeven is dat dit verholpen kan worden door op een eerder moment de ranking met de Adviescommissieleden te delen.

2.3 Selectiecriteria

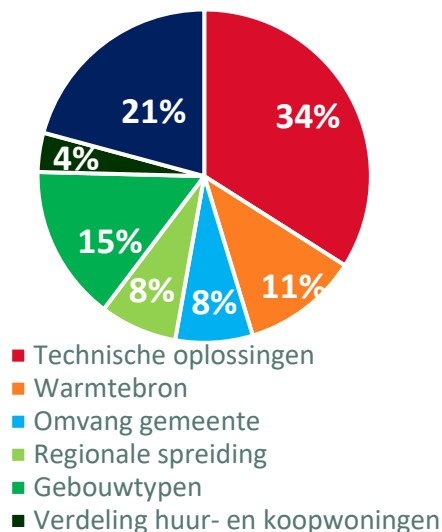
Gemeenten geven in zowel de enquête als de interviews aan dat de brede set aan criteria volledig is en dat de relevante aspecten afgedekt worden. De respondenten hebben in de enquête aangegeven welk criterium het belangrijkste is van de kwaliteitscriteria (thema's in de uitvraag) en verdelingscriteria. De belangrijkste die eruit springen zijn participatie, financiën en regie & organisatie. Dit wordt ondersteund door de reacties van gemeenten waaruit blijkt dat betaalbaarheid en draagvlak van bewoners essentiële voorwaarden zijn om de plannen van de grond te krijgen. Er is gevraagd naar de meest belangrijke criteria, maar veel gemeenten geven ook aan dat de criteria samenhangen en dat het gaat om een combinatie van meerdere aspecten. In de verdelingscriteria is te zien dat vooral de technische oplossingen belangrijk zijn volgens de respondenten en dat daarnaast belang wordt gehecht aan de verdeling tussen koop- en huurwoningen en regionale spreiding. Gemeenten geven aan dat met veel verschillende technieken geëxperimenteerd moet worden, opdat met veel type situaties ervaring kan worden opgedaan. In de interviews is ook aangegeven dat de spreiding over het land als aandachtspunt meegenomen moet worden, aangezien dit minder naar voren komt in de tweede ronde.

Belangrijkste kwaliteitscriterium

Belangrijkste verdelingscriterium

De beoordelaars geven aan dat de selectiecriteria goed gekozen en zeer breed ingestoken zijn, zodat er op elk aspect van een project een oordeel gegeven kon worden. Het expliciet uitvragen van de participatie werd ook gewaardeerd. In zowel de interviews met gemeenten als beoordelaars zijn suggesties gegeven voor aanvullende criteria. De meest genoemde zijn het uitvragen van de behaalde CO₂-reductie en een apart criterium voor de uitvoeringsgereedheid en opschaalbaarheid van de projecten. Verder geeft RVO aan dat selectiecriteria beter gedefinieerd kunnen worden in de uitvraag, om zo de uniformiteit van de antwoorden te verbeteren en er minder onduidelijkheid over de definities ontstaat bij de beoordeling.

De weging van criteria is een aandachtspunt, welke door veel gemeenten wordt aangestipt, zowel in de enquêtes als in de interviews. De gemeenten hebben behoefte aan meer inzicht in de weging van de criteria of thema's in de uitvraag aan de voorkant en daarnaast meer inzicht in hoe de integrale afweging uiteindelijk is verlopen. Het is onduidelijk waar de zwaarte ligt in de beoordeling of wat de focus is in het selecteren van de projecten. Dit hangt deels samen met de informatievoorziening en transparantie van de beoordelingswijze, waarover in de volgende paragraaf meer.

2.4 Informatievoorziening selectieproces

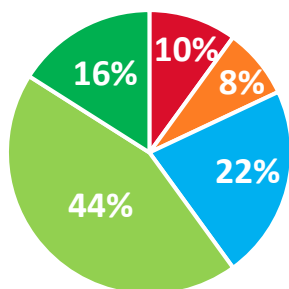
De informatievoorziening is qua proces goed beoordeeld door de gemeenten. De middelen die zijn ingezet worden gewaardeerd. Voor ruim 80% van de respondenten was de informatievoorziening voldoende tot goed. Gemeenten geven in de interviews aan dat de mogelijkheid om zelf te communiceren met de achterban als fijn is ervaren. Er is daarnaast goed gecommuniceerd over de momenten waarop welke informatie beschikbaar zou komen over de bekendmaking. Het pijnpunt in de informatievoorziening ligt op het inhoudelijk vlak: de onderbouwing van de selectie. De gemeenten zijn niet tevreden met de toelichting per telefoon en e-mail. Deze wordt als summier ervaren. De toelichting per e-mail was in veel gevallen gelijk aan de telefonische toelichting, terwijl de verwachting is geschept dat deze uitgebreider zou zijn. Daarnaast is het gemeenten niet duidelijk waarom zij afgewezen zijn of is de motivatie in sommige gevallen als tegenstrijdig bevonden. De behoefte wordt uitgesproken om meer details te krijgen over hoe de onderdelen van de aanvraag scoren en hoe de aanvraag scoort ten opzichte van andere projecten. De later toegestuurde kwaliteitsanalyses van RVO zullen deels voorzien in deze behoefte is de aanname.

De transparantie van het proces wordt door tweederde van de gemeenten als positief ervaren. Zij geven aan dat de stappen in het selectieproces duidelijk zijn en spreken vertrouwen uit in de beoordeling van RVO en de Adviescommissie. In de verdiepende interviews blijkt dat de transparantie niet op elk onderdeel als voldoende wordt ervaren, met name de (kwalitatieve) afweging van de Adviescommissie wordt als ondoorzichtig ervaren. Hierin is te

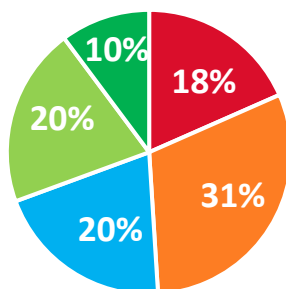
weinig inzicht volgens de geïnterviewde en geënquêteerde gemeenten. Het proces wordt door meerdere gemeenten getypeerd als een 'blackbox'.

Informatievoorziening selectie

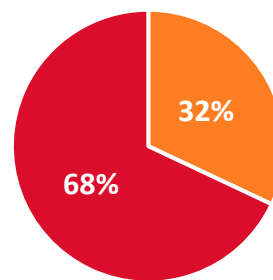
■ Slecht ■ Matig
■ Voldoende ■ Goed

Onderbouwing selectie

■ Slecht ■ Matig
■ Voldoende ■ Goed

Transparantie selectieproces

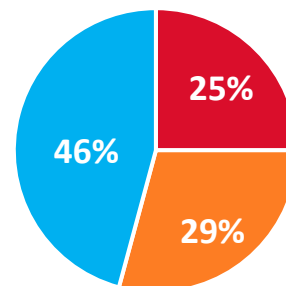

■ Ja ■ Nee

2.5 Evenwichtigheid portefeuille

In de evaluatie is gemeenten gevraagd of ze de selectie van projecten van de tweede ronde evenwichtig vonden. Veel gemeenten geven aan dat zij geen goed beeld hebben van de evenwichtigheid van de portefeuille. Daarnaast is het overige deel verdeeld over de evenwichtigheid, gezien de bijna gelijke verdeling tussen de 'ja' en 'nee' antwoorden. Daardoor is er op basis van de enquête geen duidelijke conclusie te trekken. In de interviews komt naar voren dat een aantal gemeenten de geselecteerde waterstof-projecten niet als kansrijk voor opschaling zien en dat ze vinden dat daarvan een oververtegenwoordiging in de selectie aanwezig is. Beide ingediende waterstofprojecten zijn namelijk geselecteerd. Deze conclusie wordt ook gedeeld door sommige Adviescommissie-leden. Verder is in de interviews het gebrek aan regionale spreiding aangestipt als een reden om te spreken van een onevenwichtige selectie. Ter onderbouwing wordt genoemd dat de projecten uit Gelderland relatief oververtegenwoordigd zijn, terwijl een aantal provincies geen projecten toegekend heeft gekregen.

Evenwichtige portefeuille?

■ Ja ■ Nee ■ Geen zicht op

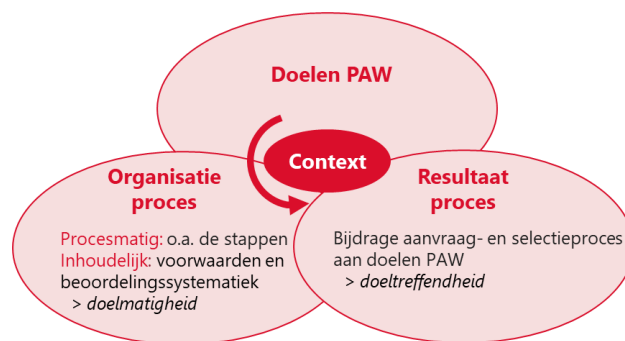
Bijlage 2. Aanpak evaluatie

1. Analyse kader

Voor deze evaluatie is gebruik gemaakt van het DOR-model als analysekader. Dit model helpt om *de doelen* van het selectieproces, *de organisatie* ervan en het uiteindelijk *resultaat* in onderlinge samenhang te onderzoeken.

DOR-model als analysekader

- **Doelen** stellen: richten van organisatie
- **Organiseren**: inrichten van organisatie
- **Resultaat**: organisatie aan het werk

Figuur: DOR-model analysekader

Hieronder lichten wij ons analysekader kort toe en gaan wij in op de wijze waarop doeltreffendheid en doelmatigheid hierin een plek krijgen:

Doelen

Om de regeling op doeltreffendheid te kunnen onderzoeken, moet eerst helder zijn wat er met het selectieproces is beoogd. Naast een inhoudelijk doel – bijdragen aan aardgasvrij maken van wijken en zo bijdragen aan de klimaatdoelstellingen – hebben de Proeftuinen tevens tot doel om kennis te vergaren (leereffect). Uiteindelijk moet dat resulteren in een kwalitatief sterke selectie en een evenwichtige samenstelling van de portefeuille qua spreiding over technieken, participatieaanpakken en een evenwichtige spreiding over type gemeenten, verdeling van huur- en koopwoningen en utiliteitsgebouwen en waar mogelijk spreiding over de facultatieve onderwerpen.

Organisatie

Om de doelen te bereiken, heeft het Rijk een selectieproces ingericht en doorlopen. Dit proces bestaat uit een aantal waarin verschillende partijen een rol hebben vervuld. Eerste aandachtspunt bij deze evaluatie betreft dit selectieproces: wat is er sterk aan, wat kan eventueel beter? Hierbij zullen wij ook aandacht besteden aan de doelmatigheid van het huidige proces. Hiernaast maken de beoordelingsystematiek, de set aan beoordelingscriteria en de inhoudelijke beoordeling, onderdeel uit van de evaluatie. Ook besteden wij aandacht aan de wijzigingen ten opzichte van de eerste ronde en de onderdelen die ongewijzigd zijn gebleven.

Resultaat

Hierbij gaat het om de vraag in hoeverre de gehele aanpak heeft geleid tot het gewenste resultaat: een selectie met kwalitatief sterke proeftuinen en een evenwichtige portefeuille met oog voor het beoogde leereffect. Met andere woorden: was de regeling doeltreffend? Een belangrijk aandachtspunt van de evaluatie van de eerste ronde was de doeltreffendheid. Het bleek lastig te beoordelen of de selectie optimaal bijdraagt aan de (leer)doelen, omdat deze vooraf niet nader geconcretiseerd was. Wij zullen hier tijdens deze evaluatie weer aandacht aan besteden.

2. Methode en technieken

De evaluatie heeft bestaan uit een viertal stappen, die hieronder kort worden beschreven:

1. Analyse aanvraagproces
2. Analyse selectieproces
3. Synthese
4. Opstellen eindrapport

Stap 1 – Analyse aanvraagproces

Na een startoverleg met het Kernteam PAW, zijn feiten, meningen en interpretaties over het aanvraagproces verzameld via drie parallelle sporen:

- **Stap 1A: Enquête aanvraagproces**
Er is een digitale enquête uitgezet onder de gemeenten die een aanvraag hebben ingediend of hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn. Deze stap heeft geleid tot 55 reacties van gemeenten verspreid door het hele land.
- **Stap 1B: Interviews met Programmteam PAW**
Vervolgens zijn er twee groepsinterviews afgenomen met betrokken medewerkers van het Programmteam PAW om het aanvraagproces scherp te krijgen.
- **Stap 1C: Interviews met gemeenten**
Naast de enquêteresultaten zijn er nog veertien telefonisch interviews gehouden met gemeenten. Dit was een gevarieerde mix tussen indieners en niet-indieners en met een spreiding tussen provincies. In de interviews hebben we verder ingezoomd op de ervaringen met het aanvraagproces.

Stap 2: Analyse selectieproces

In de tweede stap hebben we feiten, meningen en interpretaties over het selectieproces verzameld via drie parallelle sporen:

- **Stap 2A: Enquête selectieproces;**
Wij hebben andermaal een enquête uitgezet onder de gemeenten over hoe het selectieproces is ervaren. Zowel de beoordeling als de wijze van bekendmaking is hierin meegenomen. Deze stap heeft geleid tot 58 reacties van gemeenten.
- **Stap 2B: Interviews met expertteams en Adviescommissie**
Om het selectieproces, de beoordelingscriteria en de toepassing hiervan scherp te krijgen, hebben we drie interviews afgenomen met relevante leden van de RVO expertteams en zijn er zes leden van de Adviescommissie geïnterviewd over het selectieproces.
- **Stap 2C: Interviews met gemeenten**
Wij hebben zeven telefonische interviews afgenomen met gemeenten. Deze interview-groep was een gevarieerde mix van indieners zowel geselecteerden als niet-geselecteerden. In de interviews zijn wij verder ingegaan op de ervaringen met het selectieproces.

Een relevante voetnoot is dat TwynstraGudde is gestart met het bevragen en enquêteren van gemeenten, voordat de informatievoorziening van het selectieproces volledig was afgerond. Deze afweging is gemaakt in overleg met de opdrachtgever. We zijn ons ervan bewust dat dit een effect kan hebben op de onderzoeksbevindingen – met name op de waardering van gemeenten voor de informatievoorziening van de bekendmaking en het selectieproces.

Stap 3: Synthese

In stap 3 is het geheel aan data en bevindingen geanalyseerd en is gekomen tot een beantwoording van de hoofdvraag van deze evaluatie. Hierbij is zowel ingegaan op de procesinrichting als op de beoordelingssystematiek en -criteria. Deze analyse is getoetst in een spiegelsessie, waaraan leden van het Programmteam PAW en het Kernteam PAW deelnamen. Tijdens deze sessie zijn mogelijkheden besproken om het proces in een volgende ronde te verbeteren.

Stap 4: Opstellen eindrapport

In de vierde fase is het eindrapport opgesteld met onze bevindingen en aanbevelingen. Het concept is besproken met de Programmteam PAW, waarna het rapport definitief is afgerond.

Bijlage 3: Geselecteerde proeftuinen tweede ronde

Gemeente	Dorp / Wijk / Buurt	Techniek en bron	Kenmerkend element
Amsterdam	Wilhelmina Gasthuis	MT warmtenet, TEO & elektriciteit	Trekkende rol energiecoöperatie
Apeldoorn	Kerschoten en Kerschoten-West	MT warmtenet, TEA & elektriciteit	Veelzijdige aanpak gericht op opschaling
Arnhem	Elderveld-Noord	LT warmtenet, TEA & elektriciteit	Open warmtenet en integrale wijkaanpak
Deventer	Zandweerd	Bronnet met individuele warmtepompen & deels MT warmtenet, TEA & elektriciteit	Keuzemenu voor gebouweigenaren en brede wijkontwikkeling
De Wolden	Schoolkring Ansen	Groen gas & hybride warmtepompen	Bottom-up initiatief in landelijk gebied
Doesburg	De Ooi	MT warmtenet, TEO & elektriciteit	Integrale aanpak met veel aandacht voor participatie
Goeree-Overflakkee	Stad aan 't Haringvliet	Waterstof	Bottom-up initiatief met waterstof in samenwerking met de stakeholders
Groningen	De Wijert	Aardgasvrij-ready, LT warmtenet	Aardgasvrij-ready als onderdeel van wijkverbetering
's-Hertogenbosch	Het Zand	(Z)LT warmtenet/ bronnen met individuele warmtepompen, zonnewarmte	Bottom-up initiatief met stap voor stap opschaling
Hilversum	De Hilversumse Meent	Individueel elektrische warmtepompen, kleinschalig collectieve bodemenergie	Bottom-up initiatief met stap voor stap opschaling
Hoogeveen	Erflanden	Waterstof	Stapsgewijze aanpak in bredere context voor toepassing waterstof
Lingewaard	Zilverkamp	MT warmtenet, industriële restwarmte	Open warmtesysteem en ontzorgende aanpak
Nijmegen	Hengstdal	MT warmtenet, collectieve lucht/water warmtepomp	Modulair warmtesysteem in een coöperatieve aanpak
Opsterland	Wijnjewoude, postcode 9241	Groengas, biomassa	Bottom-up initiatief in het landelijk gebied
Pijnacker-Nootdorp	Klapwijk	MT warmtenet, geothermie	Geothermie in de wijk verbonden met glastuinbouw
Roermond	Maasniel, Tegelarijeveld	LT warmtenet, industriële restwarmte	Restwarmte als aanjager wijkgerichte aanpak
Rotterdam	Bospolder-Tussendijken	HT warmtenet, industriële restwarmte	Energietransitie als integraal onderdeel van wijkverbetering
Venlo	Hagerhof-Oost	MT warmtenet, TEO & elektriciteit	Opschaalbare aanpak met aquathermie
Zwolle	Berkum	MT warmtenet, geothermie	Stapsgewijze aanpak met aandacht voor energiebesparing

MT warmtenet = midden temperatuur, afgifte temperatuur 55 - 70°C | LT warmtenet = lage temperatuur, afgifte temperatuur 30 - 55 °C | (Z)LT warmtenet = zeer lage temperatuur, afgifte temperatuur 10 - 30 °C | TEO = thermische energie uit oppervlaktewater | TEA = thermische energie uit afvalwater

TwynstaGudde adviseert overheid en bedrijfsleven op veel van de grote en urgente thema's van deze tijd. Denk aan veiligheid, diversiteit, digitalisering, mobiliteit, duurzaamheid, energie, financiën en gezondheid. We bieden onze opdrachtgevers unieke, werkbare oplossingen en brengen complexe projecten en programma's tot een goed einde. Iets creëren van blijvende waarde, daar gaan we voor. Daardoor hebben we een directe impact op (toekomstige) maatschappelijke en economische ontwikkelingen. En dus een grote impact op morgen.